

**MEF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

NIETZSCHE’NİN FELSEFESİ VE SİYASET KURAMI

**YÜKSEK LİSANS
BİTİRME PROJESİ**

Nevzat ÖZKÖK

Proje Danışmanı: Prof.Dr. Ozan ERÖZDEN

Ocak, 2019

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. NIETZSCHE'NİN HAYATI	3
3. NIETZSCHE'NİN FELSEFEYE BAKIŞI	9
4. NIETZSCHE FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI	18
4.1 Güç İstenci	18
4.2 Décadence	22
4.3 Nihilizm	25
4.4 Tanrı'nın Ölümü	27
4.5 Üstinsan	33
4.6 Sonsuz Dönüş	37
5. NIETZSCHE'NİN SİYASETE BAKIŞI	42
6. NIETZSCHE'NİN MODERN DEVLET YÖNETİM SİSTEMLERİNE BAKIŞI	46
6.1 Milliyetçilik	48
6.2 Liberalizm	50
6.3 Sosyalizm	56
6. SONUÇ	59
7. KAYNAKÇA	62

1. GİRİŞ

Friedrich Wilhelm Nietzsche, 19'uncu yüzyılın sonlarında yaşamış bir düşünür olmakla beraber, etkisi itibariyle O'nu çağdaş filozoflar arasında düşünmek mümkündür. Çoğu edebiyat çevresince Avrupa'nın en büyük yazarı olarak kabul edilmektedir. Nietzsche'nin fikir öncüsü olarak görülebilecek düşünürler, Sokrates öncesi Antik Yunan filozoflarına kadar gider. Yaşadığı çağın Batı Avrupa'sının içerisinde bulunduğu durum, felsefesinin çıkış noktasıdır ve çağının tüm değerlerine karşı çıkar. Nietzsche, 2500 yıllık metafizik düşünce geleneğini sert bir şekilde eleştirir; metafizik geleneğinin devamı olarak görmesi nedeniyle, modernizmi ve modern felsefi düşünceyi de eleştirir.

O, kendinden sonraki düşünce hayatını derinden etkileyecek eserler bırakmıştır. Nietzsche, hastalıklı ve sıkıntılı bir yaşam sürmüştür ve bunun eserlerine de yansdığı düşünülmekte olup; eserleri de karmaşık ve zor, genel olarak şiir ve aforizmalarla kaleme alınmış eserlerdir. Aykırı ve keskin üslubu O'nu ilgi çekici ve incelemeye değer kılmakla beraber, bazı kesimlerce lanetlenmesine de sebep olmuştur. Nietzsche'nin felsefesi genel olarak; eserleri ile hayatı ilişkilendirilerek üç dönem halinde ele alınır.

Nietzsche felsefesinde nihilist unsurlar, ahlak ve din karşıtlığı, çağdaş kültür, felsefe ve bilim eleştirileri öne çıkar. Bunu yaparken belli bir felsefi görüşe bağlanma, belli açıdan olaylara bakma eğilimi taşımamış, mevcut felsefe düzenleri ile bağdaşmamıştır. Nietzsche sürekli yenilenmeden yanadır. Çağdaşı olan düşünürleri beğenmez ve kendi ödevinin çok daha büyük olduğu düşüncesiyle onlarla aynı kefiye konmayı kabul etmez.

Fikirlerinin odağındaki "güç istenci"ni, tutku ile istenilen bir kavram olarak insani amaç ve eylemlerin merkezine yerleştirmesi, O'nu iktidar filozofu yapar ve halen bu konuda yapılan çalışma ve tartışmalarda düşünceleri varlığını ve önemini korur. Nietzsche, Tanrı'nın öldüğünü ilan etmiştir. O'na göre Tanrı ortadan kalkınca tüm değerlerin temeli de ortadan kalkar ve Décadence (çöküş) başlar; bunun beraberinde nihilizm gelir. Nihilizmle birlikte; her şey algılanan mevcut anlamını

yitirir, insan bir yokluğun ortasında tek başına ve yalnız kalmıştır. Ancak insan için bu bir son değil, yeni değerler oluşturmak için bir fırsattır. Artık Tanrı ve ölümden sonra yeni bir hayat yoktur; yaşamın amacı bu dünyada ve yaşanılan hayatta saklıdır. Yaşam durmadan kendini tekrar eden sonsuz bir dönüş içerisinde. Nietzsche'ye göre, insanın kendi ile ilgili gerçekle yüzleşebilmesi için sonsuz bir dönüşüm içerisinde olması gerekmektedir. Bunu başarabilenler ise, sürüden ayrılan "üstinsanlardır". Nietzsche, bunu, Zerdüşt'ün ağzından şöyle dile getirir;

"Birçoklarını ayırmak için sürüden- bunun için geldim ben. Varsın halk ve sürü kızsınlar bana..."¹

"*Nietzsche'nin Felsefesi ve Siyaset Kuramı*" başlıklı çalışmamızda; Öncelikle Nietzsche'nin hayatı ve eserlerine değinip, felsefeye nasıl baktığı, felsefesinin önemli sayılan kavramları ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır. Sonrasında; siyaset anlayışının ve modern siyasi düşüncelere yaklaşımı anlamaya çalışılarak son olarak da önerilerine yer verilecektir.

¹ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s.25

2. NIETZSCHE’NİN HAYATI

Friedrich Wilhelm Nietzsche, 15 Ekim 1844’de Prusya Devletinde, şimdiki Almanya’nın Lützen şehrinin küçük bir Alman kasabası olan Röcken’de doğdu. Babası ve dedesi rahip olan, Lutherci Protestan bir aileye mensup olan Nietzsche’nin babası Karl Ludwig Nietzsche, annesi ise Franziska Nietzsche idi. Prusya Kralı 4. Friedrich Wilhelm ile aynı gün doğmuş olmasından dolayı babası tarafından Friedrich Wilhelm Nietzsche adı konulmuştur. 1849’da babası, 1850 yılında da erkek kardeşi ölür. Bunun üzerine, annesi ve kız kardeşi ile birlikte Naumburg’a göçerler. Naumburg’da 1858’e kadar yaşayan Nietzsche’nin çocukluğu annesi, kız kardeşi, anneannesi ve iki teyzesi ile geçer.

“1856 senesinde on iki yaşını doldurduğunda muhtemelen gözlerindeki bir rahatsızlığa bağlı olarak şiddetli baş ağrıları çekmeye başlar. Bu ağrılar okuma ve yazma faaliyetini gerçek anlamda bir eziyete dönüştürüp pek çok güzel anını berbat ederken, tüm hayatı boyunca sürecektir.”² Nietzsche 14 yaş civarlarında iken ortaokul eğitimine Pforta Kolejinde başlar. “Daha sonraki tüm entelektüel yönelimi bu merkezde aldığı katı humanist eğitimin damgasını taşır.”³ Derslerinde başarılı olan Nietzsche, papaz olmaya karar verir. “Pforta’da üzerinde en kuvvetli entelektüel nüfuzu bırakan kişi, büyük Platon çevirmeni öğretmeni Steinhart’tı.”⁴

1864’de Pforta’da orta öğrenimini tamamlar ve ondokuz yaşında iken, Bonn Üniversitesi’ne girerek burada ilahiyat ve klasik filoloji öğrenimine başlar. Çocukluğundan itibaren müzikten ve o zamanlar İncil okumaktan çok hoşlanan Nietzsche, Bonn’da alışkanlıklarını değiştirerek hareketli bir hayat yaşamaya başlar ve dine olan inancında sarsılmalar olur. “Tanrı öldü” düşüncesini de bu dönemlerde edinir.

² SAVATER, *Fernando: NIETZSCHE’nin İdeası*, Çev.Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.28

³ SAVATER, *Fernando: a.g.e. s.28*

⁴ SAVATER, *Fernando: a.g.e., s.30*

“1865’de dönemin önde gelen uzmanlarından Ritschl’den klasik filoloji öğrenimini almak için Leipzig’e taşınır. Klasik çalışmalara adanmış bu yıllarında hümanistik konular üzerine konferanslar verdiği bir –Filoloji Birliği- kurar.”⁵

1865-66 yıllarında Leipzig Üniversitesinde çalışmaya başlayan Nietzsche, eski kitaplar satan bir kitapçıda tesadüfen Schopenhauer’in *Die Welt als Wille und Vorstellung* (İstenç ve Tasarım Olarak Dünya) adlı yapıtına rastlar ve filozofu okumaya başlar.

1867’de Prusya ordusuna katılan Nietzsche, miyop olması ve attan düşüp yaralanması üzerine askerlikten çıkarılır. Atın sırtından düşmesi ileride maruz kalacağı kötürümlüğün nedeni olarak görüldü) Bu sıralarda ahlakçı ve aristokrat bir düşünceye sahip olan Yunan ozanı Tegnisi’i inceler, Hölderlin, Eşil, Sophokles ve Platon’u okur.

Nietzsche, 1868-69 yıllarında besteci Richard Wagner ile tanışır ve dost olur. “Üstadı Ritschl onu Basel Üniversitesi’ne, Alman filolojisini büyük umutlarından biri ve kendisinin yerini alarak filolojinin başına geçebilecek halefi olarak takdim eder. Yirmi dört yaşındayken bir doktora tezi bile olmadan İsviçre’deki Basel Üniversitesi’ne öğretim görevlisi olarak (klasik filoloji (Yunanca) extraordinaryus profesörü) atanır. (Filolojiye olumsuz bakan Nietzsche hocasının ısrarı ile görevi kabul eder) Aynı yıl Germen karşıtı olduğu için Alman vatandaşlığından çıkararak İsviçre vatandaşlığına geçer. Derslerine –Hemeros ve Klasik Filoloji- üzerine bir konuşmayla başlar ve öğrenciler tarafından büyük bir beklentiyle takip edilir. Bununla birlikte Tragedyanın Doğuşu kitabının hazırlık niteliğindeki dersleri profesyonel filologlarca arasında göze batan ve paradoksçu bir şöhret kazanmasına neden olur.”⁶ Bu arada Quatre-Cantons gölü kıyısında bir eve yerleşir ve felsefe alanında *Haeckel, Doğal Yaratma Tarihi* adlı çalışmasını yayımlar.

⁵ SAVATER, Fernando: a.g.e., s.31

⁶ SAVATER, Fernando: a.g.e., s.31

Nietzsche, İsviçre’de profesör olarak çalışmalarını yoğun bir biçimde sürdürürken, Fransız-Alman Savaşında Prusya güçlerine hastabakıcılık yapmak için 1869’da gönüllü olarak savaşa katılır. Dizanteri ve difteriye yakalanan Nietzsche bir yıl sonra, askerlikten bir kez daha ayrılmak zorunda kalır ve Basel’e geri döner, dinlenmeye çekilir.

1871-1872 yıllarında Nietzsche, savaşa katıldığı dönemde kurgulamış olduğu; ilk kitabı olan *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu) adlı yapıtını yayımlar. “Öte yandan filolog akademisyenler kitabı kişisel bir hakaret olarak algıladılar ve Ritschil’in düşmanları da ona en sevdiği taraftarının şahsında saldırmak için çok uygun bir fırsat ele geçirmiş oldular.”... Nietzsche bir sonraki sömestrde derslerini askıya almaya mecbur oldu, çünkü öğrenciler bu kadar zan altında bırakılan bir öğretmeni dinlemeye gelmiyordu. Her ne kadar öğretmenlik işini birbirini izleyen iniş çıkışlar ve geçici lisanslarla 1879 yılına kadar devam ettirdiyse de, parlak ve çarpıcı akademik meslek hayatının, ilk eseriyle birlikte çöktüğü söylenebilir. “... Nietzsche’nin ikinci eseri 1873 ve 1876 yılları arasında ayrı ayrı basılan orta genişlikte dört yazmadan oluşur. Bu yazmaların başlığı *Zamansız Düşünceler*di çünkü modernlerin yerleşik düşünce tarzlarından şiddetli bir kopuşu ifade ediyordu.”⁷ 1878-1880 yılları arasında *Menschliches, Allzumenschliches* (İnsanca, Pek İnsanca) yı kaleme alır ve yayımlar. “Bu eseriyle aforizmalı üslubunun, enerjik, asabi yazının, keskin dokunuşların açılışlarını yaptı: Sistemin karşısında kısa ve öz ifadeyi icat etti.”⁸ Bundan sonraki on yıl boyunca filozof her yıl bir kitap çıkaracaktır.

1879’da iyice sağlığı bozulan Nietzsche için artık zor bir dönem başlamıştır. Kürsüsünü terk etmek zorunda kalarak, Üniversiteden malulen emekliye ayrılır ve kendisine emekli maaşı bağlanır. *Vermischte Meinungen und Sprüche* (Karışık Kanılar ve Maksimler) adlı yapıtını, İnsanca, Pek İnsanca’nın sonuna ekler. Yaz ayında St. Moritz’e gider. Nietzsche’nin bundan sonraki yaşantısı oldukça sıkıntılı bir şekilde, sağlık durumu nedeniyle iklim değişikliklerine paralel olarak dağ ve deniz havası alma arayışıyla seyahatler yaparak geçmiştir. (Riva, Cenova, Sicilya, Rapolyo, Nice, Sils Maria (Alta Engadina’da) Torino.)

⁷ SAVATER, Fernando: a.g.e., s.32-33

⁸ SAVATER, Fernando: a.g.e., s.33

1880 yılında *Nietzsche Der Wanderer und sein Schatten* (Gezgin ile Gölgesi) adlı yapıtını, İnsanca, Pek İnsanca'nın ikinci ve son bölümü olarak yayımlar. Müzisyen dostu Peter Gast ile bir süre Venedik'te birlikte yaşar.

1881'de Nietzsche, Ahlakın Soykütüğü Üstüne'de ele aldığı temayı *Die Morgenröte* (Tan Kızılılığı) kitabında da işler ve Venedik'in Gölgesi alt başlığıyla yayımlar. Kış ve ilkbaharı Cenova'da geçiren filozof, yazın Sils Maria'da, sonbaharda da yine Cenova'da bulunur. Bu sırada kendi tarih felsefesinin temel düşüncesi olan, "bengidönüş" görüşünü geliştirir.

1882'de Nietzsche, dini bir illüzyon olarak ele aldığı *Die Fröhliche Wissenschaft* (Şen Bilim) adlı yapıtının basımını gerçekleştirir. Lou Salome ile karşılaşır ve ona âşık olur. Kış Cenova'da ilkbaharı Bessina'da, yazı Tautenburg'da Lou Salome ve kız kardeşi Elisabeth ile birlikte geçiren filozof sonbaharda Leipzig'de bulunur, kasım ayında da Rapallo'da dinlenir.

1883'de Nietzsche, "üstinsan/übermensch" kavramını işleyip geliştirdiği *Also Sprach Zarathustra* (Böyle Buyurdu Zerdüş) ün ilk bölümünü kış boyunca kaldığı Rapallo'da yazar. Mart ve nisan aylarını Cenova'da, Mayıs ayını Roma'da geçirir. Kitabının ikinci kısmını Sils Maria'da tamamlar. İki kısım da ayrı ayrı 1883 yılında yayımlanır. Bu tarihten itibaren Nietzsche kışları Nice'de, yazları da Sils Maria'da geçirir.

1884'de Nietzsche, Nice'de, Ocak ayında Böyle Buyurdu Zerdüş'ün üçüncü kısmını yazar ve aynı yılın sonunda yayımlar.

1885'de Nietzsche, Böyle Buyurdu Zerdüş'ün dördüncü ve son bölümünü kış ayında Nice Montone'da yazıp bitirir. Bu yapıtın yalnız kopyası basılır ve filozof bunlardan yedi tanesini dostlarına gönderir.

1886'da Nietzsche, *Jenseits von Gut und Böse*'yi (İyinin ve Kötünün Ödesinde) yayımlar. Tragedyanın Doğuşu ve insanca, Pek İnsanca adlı yapıtlarını da yeniden gözden geçirir ve bunları birer yeni önsözle yayımlar.

1887'de Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral* (Ahlakın Soykütüğü Üstüne) yi yayımlar. Morgenröte'yi yeni bir önsözle, Şen Bilim'i de yeni eklediği beşinci bir kitap ve şiirler ekiyle yayımlar.

1888'de Nietzsche, kışı Nice'de, ilkbaharı Turin'de, yazı Sils Maria'da, sonbaharı yine Turin'de geçirir. *Del Fall Wagner'i* (Wagner Olayı) yayımlar. Artık ünlenmeye başlayan filozof üstüne Kopenhag Üniversitesinde dersler verilir. Yine bu yılda yayımlanan yapıtları arasında şunları sayabiliriz: *Der Wille zur Macht-Versuch einer Umwertung aller Werte* (Güçlülük İstenci-Tüm Değerlerin Altüst Edilişi Üzerine), *Der Antichrist* (İsa'ya-Hıristiyanlığı-Karşı), *Nietzsche Contra Wagner* (Nietzsche Wagner'e Karşı).

1889-1894 Nietzsche, Ocak ayının başında Turin'de bir bunama krizi geçirir. Dostu ve meslektaşı Overbeck, onu Basel'e geri getirir ve filozof genel bir paralizi durumu nedeniyle Jena'da bir sağlık evine yerleştirilir. Daha sonra annesi bakımını üstlenerek onu buradan çıkarır ve Naumburg'a götürür. 1897'de annesinin ölümü üzerine kız kardeşi Elisabeth Förster Nietzsche, daha sonra onu Weimar'da kendi bakımı ve gözetimi altına alacaktır. Bu sıralarda 1888'de yazıp bitirdiği *Die Götzen Daemmerung* (Putların Alacakaranlığı) ve *Ecce Homo* yayımlanır.

1895-1899 *Der Antichrist* (İsa'ya-Hıristiyanlığa-Karşı) ve *Nietzsche Contra Wagner* (Nietzsche Wagner'e Karşı), filozofun toplu yapıtlarının 8'inci cildi olarak yayımlanırlar.

1889'da delirmiş ve 1890'da Nietzsche, 25 Ağustos'ta en ufak bir zihinsel iyileşme göstermeden Weimar'da ölür. 1884'den bu yana kız kardeşi Elisabeth Fröster, 1901 yılında dört yüz sayfa kadarını *Der Wille zur Macht* (Güçlülük İstenci) adı altında yayımlar. Bu yapıtı tamamlamak üzere yine kız kardeşi 1904'de *Das Leben Friedrich Nietzsches* (Friedrich Nietzsche'nin Yaşamı) yapıtına da ikiyüz sayfa kadar ekler ve yapıt 1067 sayfa olarak tamamlanmış biçimde daha sonra

yayımlanır. Yine 1888 yılında yazılıp bitirilmiş olan Ecce Homo'nun ilk basımı da 1908'de gerçekleştirilecektir.⁹

⁹ *Fikir Mimarları -7 Nietzsche, Önsöz: Ahmet İnam, Say Yayınları, İstanbul, 2006 s.19-41*

3. NIETZSCHE’NİN FELSEFEYE BAKIŞI

Nietzsche’nin felsefesi hakkında klasik-modern, rasyonel-irrasyonel gibi genel ayrımlar yapmak oldukça zordur. O, büyük bir gelenek olan ve süreklilik arz eden Batı Felsefe tarihinin geç 19’uncu yüzyılında ortaya çıkmış çok önemli bir halkasıdır. Nietzsche’nin fikir öncüsü olarak görülebilecek düşünürler, Sokrates öncesi Antik Yunan filozoflarına kadar gider ancak; “düşünsel planda doğrudan öncülleri 18’inci Yüzyıl Aydınlanması tarafından yaratılan teorik devrimde aranmalıdır. Bu devrimin sonucunda, rasyonalist, bilim, hoşgörü ve uluslararası uyum yanlısı, anti-militarist, savaş karşıtı ve ilerici dalgaların ardıl birikimleri oluştu... Dini planda önemli olan, siyasi teokratizme, engizisyona ait hoşgörüsüzülüğe ve gericileğe bir son vermektir... Aydınlanmanın, hayaletlerin peşine düşerken ruhu da öldürdüğü söylenir. Kudretli, karmaşık, insanlığı değişikliğe uğratma yönünde girişilmiş en gayretli denemelerden biridir.”¹⁰

Aslında söz konusu olan, Goethe’den Nietzsche’ye kadar uzanan bir Alman düşünce geleneğinin, modern gelişme karşısında duyduğu korku ve kaygıdır. Çünkü odağında din ve felsefenin yer aldığı merkez giderek bilinmeyen bir noktaya doğru yuvarlanmaya başlamış ve bunun sonucunda ortaya çıkan başarısızlık bilançosu da, 18’inci yüzyılın ikinci yarısından itibaren (birçok felsefe öğretisi, şiir, resim, müzik ve roman aracılığıyla) dillendirilir olmuştur.¹¹ “Aydınlanma Devriminin ardından gelen düşünürlerin çoğu, “bilime dönüş karşısında, Aydınlanmanın getirdiği kültürel tarz nedeniyle ya canlı bir hayranlık hayranlık ya da nefret duymuşlardır. Nietzsche, bu tarihsel reform anlayışını derinlemesine idrak etmiş, onu sevmiş ve nefret etmiş ancak her şeyden öte onu anlamış ve lehine düşünmüştür.”¹²

¹⁰ SAVATER, Fernando: *Nietzsche’nin İdeası*, Çev.Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.41

¹¹ VATTIMO, Gianni: *Nietzsche İle Diyalog*, Çev. Durdu Kudakçı, Dost Yayınları, İstanbul 2005, s.46

¹² SAVATER, Fernando: *Nietzsche’nin İdeası*, Çev.Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.42

Aydınlanmanın Nietzsche'ye ulaşmasında ve düşüncelerinde en büyük etken Kant'ın yapıtlarıdır. "Aydınlanmayı, insanlığın ergenlik çağı, kilit altında tutulan aklın sonu olarak gören Kant, ilerlemenin önüne set çekmeden bilmeyi ve kendi hakkında düşünmeyi (her şeyi sorgula) savunuyordu. Kant, laik felsefeyi ilmin teokratik yöneticilerinden bağımsızlaştırmak için, arı usun etrafını çevreledi. Kant'a göre Tanrı, ruh, evrensel kozmos, normal algı dışının arı us tarafından yaratılmış nesnelere dir. Kant'ın bu eleştirisi, büyük sistematik kuramsal ekolün metafizikçilerinin ve geleneksel teologlarının rasyonel iddialarına ağır darbe indirmişti ancak O; daha uzağa gitmeye çalışmamış, yerleşik dini inanç ve törelere dokunmamış; tam aksine, Tanrı'ya inancı sürdürme taraftarı bir temel bulmuştu. Böylece, önceden dıştan hiyerarşi tarafından dayatılan otoriter etik-dini geleneksel öğretiyi içselleştirilmiş, kişinin bunu devam ettirmesi için dogmatik tehdide gereksinimi kalmamıştı. Kant ve sonrasında Freud'a göre Aydınlanmanın büyük bir kısmı, ataerkil otoritenin kontrol altına alınmasıydı."¹³ Nietzsche'ye göre Kant, Aydınlanmanın iyimser mantığını yıkmış bir düşünürdür.

Nietzsche'de etkisi olan bir diğer düşünür Hegel'dir. Hegel'e göre, gerçek olan rasyoneldir çünkü kesinlikle rasyonel olan gerçektir -alabildiğine gerçek. Her şey akıldır; kendi kendini gözetleyen, kendini sergileyen, zaman ve mekan içinde yayılan, gelişen, ilerleyen, yaratan; kanunlarda, sanat eserlerinde, siyasi tüzüklerde ifadesini bulan akıl. Hegel, Batılı düşünmenin sınırlama ve kısıtlamalarını silmek için en büyük modern gayreti göstermiştir. Onun sistemi, gerçekte olagelen her şeyin onaylanmasıdır. Bu onaylama dinamiktir. Tanrı ve Devletin vasıflarını aşırılıkla çizer. Nietzsche ise Hegel'in, takdiri ilahiye ve Gerçeğin Mantıklı Sistemine karşı çıkan esaslı bir muhalifi olacaktır. Nietzsche, Kant ve diğer idealist filozofları Hıristiyanlıklarından ötürü küçümsemiştir ancak, Goethe için durum farklıdır, onu yüceltir. Goethe, Nietzsche için Aydınlanma sonrası gerçek paganıdır. Canlı, güçlü, olumlayıcı kösnüllük ve estetizmin, düzen ve fantezinin karışımı; gençliğin isyankar ve kırgın ruhunu alt eden zamanın üst yorumcusudur. Goethe, dünya görüşünü kuramdan ziyade sanatın içine yerleştiren, etiği estetize eden, doğaya karşı paganlarınkine benzer hayranlık besleyen, dünyanın dönüştürücüsü değil, gözlemcisiydi. Nietzsche'nin Goethe'yi kınama nedeni,

¹³ SAVATER, *Fernando: a.g.e., s.44-48*

gücünü dağıtması, aslında Hıristiyanlık karşıtı yeni değerler yaratabilecekken buna mani olarak onu zayıflatan savrululuk durumuydu. Dönemin Almanya'sında düşünüş ve edebi eserler veren Heine'de Nietzsche'yi en fazla etkileyen şeyin, merhametsiz espri anlayışına sahip, Germen karşıtı, pagan Tanrılarına özlemiyle birlikte üslubu olduğu söylenebilir. Hegel, Aydınlanma sonuçlarını eleştirerek Kant'a saldırır. Ona göre Kant, Tanrı'nın işini bitirdikten sonra kuluna teselli versin diye yeniden canlandırmıştır. Heine için Aydınlanmayla gelen, ancak Alman filozofların tamama erdirmeye cüret edemediği şey Tanrı'nın ölümüdür.¹⁴

Nietzsche'nin hayatı boyunca sağlık sorunları yaşaması ve güce ihtiyaç duyması, Nietzsche yorumcularının onun felsefesini ve eserlerini yaşamıyla ilişki kurarak anlamaya çalışmasına ve değerlendirmesine neden olmuştur. Genel olarak, Nietzsche'nin felsefesi üç döneme ayırarak ele alınır:

Birinci dönem: Nietzsche bu dönemde ilk yazılarını yazmaktadır ve Schopenhauer ile Wagner'in etkisindedir. Bu dönemi *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu* adlı eserinin temsil ettiği düşünülmektedir. Schopenhauer, kendisini Kant'ın tek yandaşı olarak görmesine rağmen, dini dogmalardan gecikmiş sıyrılışını O da kınamıştı. O'nun için tüm idealist felsefe, maaşlarını devletten alan üniversite öğretmenlerinin devleti ve tüm devletlerin yaslandığı teolojik hayaleti haklı çıkarma isteğinden başka bir şey değildi.¹⁵ Bu dönemde kültür problemlerine özel bir ilgi duyan ve filolojiyi bu alanda vasıta olarak kullanan Nietzsche, Schopenhauer'un pesimist irade felsefesiyle Wagner'in müziği arasında bir ilişki kurma çabasındadır. Schopenhauer'a göre; İnsan tasarımıından ibaret olan Evrenin temelinde kör bir irade hüküm sürmektedir. İnsan ve evren de yaşayan varlıklar olduğu için, insan bu kör iradenin etkisi altındadır. Bundan kurtulmanın tek yolu ya dünyadan el çekerek Budizm'in Nirvana'sına ulaşmak, ya da güzellik ve sanat yoluyla iradenin etkisini yok etmektir. Schopenhauer'ın etkisi altındaki Nietzsche, söz konusu kör iradeden kurtulmanın yolunu, Wagner'in müziğinde bulur. Müzik, maddeden en uzak sanat olması nedeniyle, kör iradenin insan yaşamı üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak için en önemli araçtır. Nietzsche, Sokrates'e kadarki

¹⁴ SAVATER, *Fernando: a.g.e., s.44-48*

¹⁵ SAVATER, *Fernando: a.g.e., s.48*

Grek düşüncesinin, harika sanat eserleriyle üstün bir düşünce olarak devam ettiğini, fakat Sokrates'ten sonra akılcılık yoluyla yaşamı ve oluşu karşısına alan bir kisveye büründüğünü söyler. ¹⁶ Nietzsche'ye göre Wagner, özgür bir ruhun akın edişini öngörerek, Hıristiyanlığı mahvetme güdüsüne katkıda bulunmuştur. Yeni bir insanlığı gerçek kılacak yeni bir sanat eseri yaratılmalı, geleceğin sanatı trajik bir insana biçim vermeliydi. ¹⁷

İkinci dönem: 1876-1882 yıllarına tekabül eder. Nietzsche'nin bu döneme geçişiyle Wagner ile arasının açılması arasında ilişki vardır. Wagner'in aşırı milliyetçi ve antisemitik tutumları, Nietzsche'nin din ve Ulus kaynaklı geleneksel değerlere karşı olan tavrı arasındaki gerilim, Wagner'in 1878'de yazdığı Parsifal Operası ile son noktasına ulaşır ve Nietzsche ile Wagner'in dostlukları sona erer. Nietzsche'nin söz konusu operayı Hıristiyan değerlerine bir geri dönüş olarak yorumlaması ve içinde Hıristiyan mistizminin izlerini bulması, Wagner ile olan yakınlığının sona ermesindeki en önemli etkidir. Nietzsche'nin ikinci dönemini, onun 1878'de kaleme aldığı ve üç bölüm halinde yayınlanan *İnsanca Pek İnsanca* adlı eseri temsil eder. Bu dönemde Nietzsche'nin ilk dönemindeki Sokrates karşıtı tavrı adeta tersine dönmüş, onu yüceltmeye başlamıştır. Nietzsche'nin bilimi şiire yeğlediği, kabul edilmiş tüm inançları sorguladığı ve adeta Fransız Aydınlanmasının akılcı bir filozofu rolüne girdiği bu dönemde, Nietzsche'nin felsefesi pozitivist bir karaktere bürünmüştür. O ciddi bir metafizik eleştirisine girişir ve insan bilgisinin ve deneyiminin metafiziği gerekli kılan özelliklerinin, materyalist bir perspektifle açıklanabileceği doğrultusunda fikirler ortaya koyar. Nietzsche bu dönemde iyi ve kötü ayırımını topluma yararlılık-zararlılık ölçütü ile temellendirir. Nietzsche'nin bu döneme ait diğer eserleri; *Karışık Kanılar ve Maksimler*, (1879) *Gezgin İle Gölgesi*, (1880) *Tan Kızılılığı*, (1881)'dir.

¹⁶ DANTO, Arthur, *Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Çev.Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002, s.3-6

¹⁷ SAVATER, Fernando: *Nietzsche'nin İdeası*, Çev.Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.52

Nietzsche, dramatik bir tarzda “her şeyin yanlış olduğunu” ilan etmiştir. Nietzsche felsefesinin önemli bir bölümü işte bu yanlış anlamadan doğar.¹⁸ Nietzsche’ye göre bu yanlışlığın sebebi, metafiziktir. Felsefe tarihinde uzun yıllar Tanrısallığın sesi olarak görülen metafizik, Rönesans düşüncesi ve modern bilimin etkisiyle yenedünya düzeninde eski önemini yitirmiş ve bazı düşünürler de bilginin sınırlarının dışında kaldığı ve yararsız olduğu gerekçesiyle metafiziği eleştirmiştir. “Metafizik eleştirisi 18’inci yüzyılda hakim epistemolojik şüphe doğrultusunda bu şekilde gelişirken, 19’uncu yüzyılda Nietzsche eleştiriyi *değer* perspektifine taşıyarak yönünü değiştirmiştir. Nietzsche metafiziğin eleştirisini yürütürken hiçliği özel bir metafiziğin değil, her metafiziğin ön kabulü yapar: Varoluşu duyular üstü bir dünya adına değersizleştirmeyen ve yargılamayan bir metafizik yoktur.”¹⁹ Bütün felsefe sonunda aklın hareketinin dayandığı şartları ışığa çıkarmak değil midir?²⁰ Eleştirisinde olduğu gibi, Nietzsche’nin metafiziği insanlığın gerçekliğin dışına çıkararak ürettiği “kurgusal olan her şey” anlamında kullanmaktadır. Ona göre, kurgusal düşünceyle insanlar sanat, felsefe ve bilim faaliyetleri ile varoluşsal acılarına çareler aramışlardır. Bunun sonucu olarak da sanat hayata zenginlik katarken, felsefe ve bilimin metafiziksel bakış açısı, duyular ötesi gerçeklik olduğu teziyle, gerçekliğin değerini düşürerek, kendi kurgusal dünyasını hakikat olarak sunmaktadır. Bu hakikat din tarafından sahiplenilmiş, bu durum ise yaşamı değersizleştirmiştir. Oysa din baskısının bulunmadığı Antik Yunan dönemlerinde yaşamı yükselten dünya yorumu vardır ancak tarih sahnesinde dinin ahlaksal yorumu tutunmuştur ve Nietzsche’ye göre bunun sebebi, onun bir tür siyaset olarak gördüğü *erdem meselesi ve hakikat ilişkisidir*. Erdem siyaseti kullanılarak ortaya çıkarılan mutlak hakikat düşüncesi metafizik ve ahlaki bir kurgudur. Sokrates’ten bu yana, metafizikten ayrı olduğunu iddia eden bilim dahil olmak üzere hüküm süregelen metafiziksel düşünce, felsefe ve din tarafından suistimale açık, yaşamın değerini düşüren, felsefe açısından ise intihar sayılabilecek bir düşünüşdür.

¹⁸ DANTO, Arthur: *Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002, s.31

¹⁹ DELEUZE, Giles: *Nietzsche ve Felsefe*, Çev. Ferhat Taylan, Norgunk Yayıncılık, s.73

²⁰ NIETZSCHE, Frederick: *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s.253

Nietzsche Ebedi Dönüş öğretisini yine bu dönemde geliştirmiştir. Buna göre, evrende her şeyin bir ebedi döngüsü söz konusudur. Bunu, Pers bilgisi Zerdüşt'ün diliyle aktaracaktır. Nietzsche'nin üçüncü dönemine bir geçiş niteliği olan bu sürecin diğer bir kitabı da, 1882'de yazdığı ve beşinci bölümünü ise ancak 1882'de ekleyebildiği, *Şen Bilim* adlı eseridir. Bu kitapla Nietzsche Tanrı'nın ölüm haberini vererek özgür ruhlara yeni ufuklar açmayı dener. Bu, aynı zamanda 2500 yıllık Batı metafizik geleneğinin sebep olduğu nihilizmin de ilanıdır. Burada, sadece Hıristiyanlığın Tanrı'sının değil, merkezi fikir kabilinden her türlü fikrin ve insanın merkeziliğinin de sonunun geldiği ilanı yapılmaktadır.²¹

Üçüncü dönemi: Nietzsche'nin bu dönemi, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı eseriyle başlar. Eserin ana teması “Üstün insan” ve “Değerlerin Yeniden Değerlenmesi” dir. Bu dönemde aynı zamanda, Nietzsche'nin düşünceleri olgunlaşmıştır. Üstinsanı nihilizmi aşma projesinin önemli bir kavramı olarak sunmaktadır. Söz konusu insan, nihilizme sebep olmuş olan Batı metafizik geleneğinin ve bu geleneğin Platoncu bir formu olan Hıristiyanlık değerlerini yeniden değerleyecek ve oluş felsefesini hayata geçirmek suretiyle nihilizmin ötesine geçecek olan insandır. Nietzsche üstün insanın ahlak bakımından konumlandırılmasını da, 1886'da yayınlanan *İyinin ve Kötünün Ötesinde* adlı eseriyle yapmayı dener. Buna göre üstün insanın ahlak anlayışı, geleneksel iyi-kötü ayırımına dayanan moral temelli anlayışın ötesinde temellendirilecektir. Nietzsche bu dönemde, nihilizmi anlamada, semptomlardan hareket etmenin bir eksiklik olacağı düşüncesiyle “jeneoloji” metodunu geliştirir ve bu yöntemi ahlakın kökenlerinin bir şeceresini çıkarmakta kullanır. Bu doğrultuda olmak üzere 1887'de, Nietzsche *Ahlakın Soykütüğü* adlı eseri kaleme alır. Nietzsche nihilizmin kökenlerine yönelik jeneolojik araştırması sonucunda, Batı metafizik geleneğinin dualist karakterinde ve geleneksel moral temelli ahlak anlayışında bulunduğu sonucuna varır. Yine aynı eserde, efendi ve köle ahlakı olmak üzere iki çeşit ahlak anlayışının ve değerlendirme tarzına dikkat çekerek; nihilizmin kaynağında, tepkisel güçlerle donanımlı olan kölelerin (köle ahlakı), aktif güç sahibi efendilerin efendice değerlendirme tarzını (efendi ahlakı) bertaraf etmelerinin bulunduğunu belirtmektedir. Sürüce değerlemeler, yaşamın,

²¹ DANTO, Arthur: *Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Çev.Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s.3-6

içgüdülerin inkarı, kurtuluşun öte dünyada aranması sonucu olarak insanlık anlamın ve değerlerin kaybolduğu nihilizme taşınmıştır. Nietzsche'nin bu eseriyle yapmak istediği şey, tarihi seyir içerisinde çeşitli formlara bürünen nihilistik yaklaşımların (Platonculuk, Hıristiyanlık, Schopenhauer'un irade felsefesi vb.) bir serimini yapmak ve bu suretle de üstün insanın değerleri yeni baştan değerleyip, nihilizmin ötesine geçmesini sağlamaktır. Nietzsche, projesini tamamlamak amacıyla 1884'ten beri kaleme aldığı ve ismini de *Güç İstemi-Tüm Değerlerin Tersyüz Edilişi Üstüne* koymayı planladığı eserini tamamlayamadan 1889'da çıldırmıştır. Bu dönemde ancak küçük çapta birkaç eser kaleme alabilmiştir. (Wagner Olayı, (1888), İsa'ya Karşı, (1888), Nietzsche Wagner'e Karşı) Ecce Homo ise 1888'de bitmiş olmasına karşı, Nietzsche'nin ölümünden sonra, 1908'de yayınlanabilmiştir.

Nietzsche'nin projesinin en önemli kısımlarından biri olan ve bir türlü tamamlamaya fırsat bulamadığı eserine ait notlar, kız kardeşi Elisabeth Förster tarafından toparlanıp, Nietzsche'nin ölümünden sonra, 1904'te *Güç İstemi* adıyla yayınlanmıştır. Birçok Nietzsche yorumcusuna göre, Güç İstemi tahrifata uğramış şaibeli bir eserdir. Bu eser bilinçli olarak II. Dünya Savaşının sonuna kadar Nazizm propagandasında kullanılmış olup, buna karşın birçok yorumcu Nietzsche'nin felsefesinin Nazizm ile ilişkisinden çok, Nazilerin Nietzsche'nin eserlerini istismar ettikleri görüşündedir. Gerçekten de çalışmalarının bütünü göz önüne alındığında Nietzsche'nin Güç istemi kavramlaştırması, hiçbir şekilde Nazilerin kullandıkları anlamda bir güç tasavvuruna indirgenemez.²²

Nietzsche'nin felsefesini anlayabilmek için, *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu* eserinde ana tema olan, Dionysos ve Apollon kavramlarından da bahsetmek gereklidir. Dionysos, Yunan mitolojisinde bir şarap Tanrısıdır. Kendisine tapanlara sevinç ve mutluluğun yanı sıra yıkım da bahşedebilen, aynı zamanda acı çeken bir ölümsüzdür. Dionysos soğukların gelmesiyle, Hera'nın buyruğuyla paramparça olan, tekrar ölebilmek için yeniden canlanan trajik bir Tanrıdır.

²² DANTO, Arthur: *Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002, s.3-6

Apollon ise, “Bütün biçimlendirici (görsel) sanatların Tanrısı olan Apollon bilgelikler öğreten bilici bir Tanrıdır.²³ Lir çalar, yalan bilmez düzen ondan sorulur. “Aynı zamanda güneş ve ışık Tanrısı olan Apollon düzen, yasalılık, orantı, uyum, ölçü, mükemmel biçim, rasyonellik, açıklık, kesinlik, ahenk, özdenetim, bireysellik, denge, bilgi ve akli temsil eder. O, hayatı yaşanmaya değer kılan güzellik yanılısamasının kaynağı, entelektüel açıklamaya yönelik eğilim ve içtepinin Tanrısıdır. Buna bağlı olarak Apolloncu deneyim, bir düş deneyimi, düşlere dalma deneyimidir. Bu deneyim, bu dünyada acı çeken ve kapana kısılmış hisseden, sıkışıp kalmış bireye, düşlere dalmak suretiyle bir güzellik yanılısaması sunan ve güven ve huzur veren bir deneyimdir.²⁴

Apollon’un temsil ettiği değerlerin karşıtı olarak Dioysosçu ruh, insandaki yaşama isteği ve gücünün dinamik ve tutkulu dışavurumu, insanın esrime (vecd) ya da sarhoşluk hali içinde kendisini içtepi ve atılımlarına bırakmasıdır. Dionysosçuluk, yaşamdaki doğurganlık ve bolluğun benimsenmesini, düşlerin ve düşlere kapılmanın reddedilerek en derin acımasızlığıyla ve insanı çaresiz bırakışıyla hayatın kabul edilmesini savunur. Bu anlamda o, en yüce yaratılarını feda ederek, tükenmek bilmez doğurganlığından haz duyan bir yaşama iradesidir.²⁵

Apolloncu deneyim bireyselliği içindeki insana güven ve huzur verirken, diğeri bireyselliğin ortadan kaldırılarak evrensel ahenkle birleşmeyi önermektedir. Nietzsche, bu iki görüşün çatışmasından ve birbiriyle olan ilişkisinden Yunan modeli tragedyanın ve sanatın doğuşunun ortaya çıktığını açıklar. Apolloncu ve Dionysosçu görüş, insanın iki uç yanını da yansıtır. Nietzsche, felsefesinin özünü bu iki Tanrıyı kavramlaştırarak açıklar. Nietzsche’ye göre Apollon’un sunduğu hayaller ve düş dünyası bizi değişme ve kaosun hakim olduğu oluş dünyasından uzaklaştırır. Apolloncu ruhun ürünü olan düzenli görünüşler dünyası fikri, görünüşlerin ardında yatan uyumlu ve birlikli bir gerçekliğe duyulan inanç yalandır. Görünüşlerin fenomenal dünyası dışında hiçbir şey yoktur. Batı metafiziği

²³ NIETZSCHE, Frederick: *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu*, Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu, Say Yayınları 2011, s.19

²⁴ CEVİZCİ, Ahmet: *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s.65-66

²⁵ CEVİZCİ, Ahmet: a.g.e., s.248

Sokrates'ten beri gerçekliği çarpıtmıştır; metafizik insanlığın temel yanlışlarını sanki temel hakikatlermiş gibi sunmuştur; akıl duyuların tanıklılığını çarpıtmak için kullanılmıştır.²⁶ Dionysosçu öz sonsuzdur ve bu durumda kişi hayat ve umut için yeni bir kaynak keşfeder, hayata yeniden sarılır ancak Dionysos'un özünü açığa çıkarmak için Apollon'a da gereksinim duyar.

Bu iki yönlü bakış, Nietzsche'nin tüm felsefesini etki altına almıştır. Tanrının ölmesiyle birey var olma konusunda hevesini kaybetmiş ve nihilizm ortaya çıkmıştır. Üstinsan ise, hayatın bu iki yönünü de aşan, iyi ve kötü olanın ötesine geçen, Tanrı'nın varlığından da ölümünden de etkilenmeyen iradede bir varlıktır.

Son olarak; *"Nietzsche, felsefesinin hedefini açıklıyor: düşünmeyi hiççilikten ve bunun biçimlerinden kurtarmak."*²⁷

²⁶ CEVİZCİ, Ahmet: a.g.e., s.626

²⁷ DELEUZE, Giles: Nietzsche ve Felsefe, Çev.Ferhat Taylan, Norgunk Yayınları, İstanbul 2000, s.73

4. NIETZSCHE FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

4.1 Güç İstenci

Güç İstenci, Nietzsche'nin felsefesinin merkezinde yer almaktadır. "Bu düşünceyi iki kaynaktan geliştirir: Schopenhauer'in ve Eski Yunanlıların düşün hayatlarından. Schopenhauer, dünyanın çok güçlü ve kör olan tek bir istem tarafından yönetildiği şeklindeki eski doğu inancını devralmıştı. Nietzsche, bu fikrin içindeki potansiyeli görür ve onu insan ilişkilerine uyarlar. Nietzsche anlattığına göre, Yunan Kültürü'nü araştırırken, Yunanlıları harekete geçirenin her hangi bir yararlı şey veya doğrudan bir avantajın değil, güç ve iktidar elde etmeye yönelik bir çaba olduğunu fark eder."²⁸

"Nietzsche, Descartes'tan başlayıp Aydınlanma üzerinden Hegel ve Marx'a kadar uzanan ve akılsallık temelinde işleyen bir bilgi ve "hakikat" görüşüne çok ciddi eleştiriler yöneltir. Ebedi doğruluk, evrensellik, akılsallık, Nietzsche'ye göre, hep uydurulmuş şeyler olarak var olmuştur. Bunların yanına -bunlarla birlikte düşünülen- mutlak hakikat sayılınsını da koymak gerekir. Nietzsche bunların hep bir gücü istemenin kendisini göstermesi olduğunu söyler. Dolayısıyla hakikatin, hakikat söyleminin kendisi bir güç istemidir. Çünkü hakikat istemi, hakikat çevresinde iş gören ve bir iktidar zemini oluşturan bir söylemi de beraberinde getirir. Bu söylem çerçevesinde her şey akılsallaştırılır ve insanlara, insan dünyasına nüfuz eder. Hayatın bütün alanlarında görülen güç istemi, insansal yaşamda bir hakikat istemi ve buna bağlı olarak bir iktidar istemi şeklinde kendini gösterir."²⁹

Güç istenci fikri Nietzsche'nin yayımlanmış eserlerinde ilk olarak 1878'de, "*İnsanca, Pek İnsanca*" da ortaya çıkar. O'na göre, derinlerde minnettarlığın güçlülerin eşitleyici intikamı; acıma uyandırma arzusu zayıfın kontrol çabası, gösterişçi çilecilik azizin manevi güç arayışı, vicdan azabı da içe dönmeye

²⁸ STRATHERN, Paul: *90 Dakikada Nietzsche*, s.10 (pdf olarak ulaşıldı)

²⁹ BECERMEN, Metin: *Nietzsche'de "Güç İstemi ve Hakikat İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:19, Bursa 2010, s.362

zorlanmış güç arayışıdır. "Güç istenci" tabiri ilk kez Zerdüş'tün birinci bölümünde 1883'de görülür. Burada grup psikolojisi bağlamındaki bu fikir daha sistematik bir görünüm almaya başlar. Bir "halkın" ahlakının, "güç istencinin sesi" olduğu, "komşusunda dehşet ve kıskançlık uyandırarak egemenlik kurma, fethetme ve parlama" istenci olduğu söylenir. 1883 yazında Zerdüş'tün ikinci bölümünde bu fikir hayatın tamamını kapsayacak kadar genişletilmiştir:

“Nerede canlı bulduysam, orada güç istencini de buldum; hizmet edenin istencinde bile efendi olma istencine rastladım ... Ve bu sırrı bana yaşamın kendisi açtı.” Bak, dedi, "ben, kendisini hep aşmak zorunda olan"ım.”³⁰

İki yıl sonra 1885'de Nietzsche güç istencini genişleterek sadece biyolojik değil aynı zamanda inorganik alemi de temellendirecek hale getirme fikrini geliştirir. Defterlerindeki kısaltma tarzıyla şöyle yazar: "Güç istenci inorganik dünyaya hükmeder, daha doğrusu inorganik dünya diye bir şey yoktur". Aynı yılın Ağustos'unda ana başlığı Güç İstenci olacak bir kitap için yaklaşık yirmi planla ortaya çıkar. 1886 yazında ise eseri devasa, dört ciltlik bir kitap olarak, bir "başyapıt" olarak tasarlar ve tüm felsefesinin "toplucu" bir anlatısını oluşturacağını düşünür. Bu "görev" aklını yitirmeden kısa süre öncesine kadar hem merkezi edebiprojesi, hem de daha önce gördüğümüz gibi hayatının anlamıdır. Fakat asıl eser için bin sayfanın üzerinde hazırlık notu almasına rağmen, kitabı asla yayımlamaz. 1901'de "Güç İstenci: Tüm Değerleri Yeniden Değerlendirme Girişimi" adıyla ölümünden sonra yayımlanan eser, sonra 1906'da ve 1911'de yapılan baskılarla genişletile nihayet defterlerinden 1.067 küçük fragmanı kapsayacak hale gelmiştir.³¹

Nietzsche'nin projesinin en önemli kısımlarından biri olan ve bir türlü tamamlamaya fırsat bulamadığı eserine ait notlar, kız kardeşi Elisabeth Förster tarafından toparlanıp, Nietzsche'nin ölümünden sonra, 1904'te Güç İstemi adıyla

³⁰ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüş't, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s.154*

³¹ YOUNG, Julian: *Nietzsche Bir Filozofun ve Felsefesinin Biyografisi Çev.Bülent O. Doğan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015, s.803*

yayımlanmıştır. Birçok Nietzsche yorumcusuna göre, Güç İstemi tahrifata uğramış şaibeli bir eserdir. Bu eser bilinçli olarak II. Dünya Savaşının sonuna kadar Nazizm propagandasında kullanılmıştır. Buna karşın birçok Nietzsche yorumcusu Nietzsche'nin felsefesinin Nazizm ile ilişkisinden çok, Nazilerin Nietzsche'nin eserlerini istismar ettiklerinin altını çizer. Çalışmalarının bütünü göz önüne alındığında Nietzsche'nin Güç istemi kavramlaştırması, hiçbir şekilde Nazilerin kullandıkları anlamda bir güç tasavvuruna indirgenemez.

Güçlü olma isteğinin evrenin her yerinde hüküm sürdüğünü, evrende canlı olan ne varsa, ondaki baş erdemin özünü korumak olduğunu, canlılardaki her şeyin bu özünü korumanın bir dışa vurumu olduğunu belirtir. Bütün olarak hayatın güç isteminden ibaret olduğunu öne süren Nietzsche, kendini korumanın dahi güç isteminin bir sonucu olduğunu öne sürer.³² Nietzsche, yaşamın her alanında bir güç istemenin var olduğunu, bu istemin amacının yalnızca hayatta kalmak olmadığını yaşam için daha fazlasını yapabilmek olduğunu vurgular. Gücü muhafaza ederek hayatı devam ettirmek ve hayatta kalmak yerine hayatta daha fazlasını yapabilmek için gücü kullanmak ve hayata hareketlilik ve canlılık katabilmeyi hedeflemiştir.

“Nietzsche, yaşamı değişim ve oluş unsurları çerçevesinde ele alır ve tanımlar. Kuvvet, bir şeyi yapabilmektir. Kuvvetli olma, hedef edinilen şeyi yapabilmek demektir. İnsan, hedef edindiği bir şeyi, istediği bir şeyi yapabildiği zaman kuvvetli duyar kendini.”³³

“Hareket etmek için belli bir güce ihtiyaç olduğu göz önüne alınırsa, gücü isteme ile hareket arasında bir paralellik olduğu görülür. Yaşamın bu hareketliliğinin sonucu ise değişimdir. Canlı, gücü isterken aslında olduğundan daha fazlası olmayı istemektedir. Bunun anlamı, canlının sürekli olarak kendisini aşmak istemesidir. Güç, bir obje, uzanıp yakalanabilecek, orada duran bir şey değildir. Güç, eylemin kendisinin amacına yöneliktir, eyleme içkindir. Bu anlamda gücün politik bir içeriği olamaz. Bu içkinliğe “isteme” adı da verilebilir. İsteme hem etki hem de amaçtır.

³² CEVİZCİ, Ahmet: *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2003, s.176

³³ KUÇURADİ, İoanna: *Nietzsche ve İnsan*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s.40

Güç ile egemen olma fiili bitmiş bir eylemi değil, bir süreci gösterir. Nietzsche’de güç bir olanaktır. Böylece “güç” kelimesi, gücü isteme terimindeki bir güç gösterisini dile getirmez ya da direnme yeteneğini dile getirmez. Bu terim daha çok kendini aşma sürecinde bir başarıyı dile getirir. Bu, kendi üzerinde güç uygulayan bireyin başarısıdır.”³⁴ İnsan kendine uyguladığı bu güç sayesinde sürekli kendini aşma eğilimi içerisindedir.

“Hayat kendi içinde bir canlılık taşır ve hayat organikdir. Bu canlılığa rağmen, hayatın ulaşacağı bir amaç yoktur. Güç istemi hayatı oluştururken aynı zamanda hayatın amacını da oluşturur. Güç istemi, belli bir şey olmayı değil, sadece güçlü olmayı ister. Nietzsche’de yaşam bir güç istemidir, çünkü evrenin özü güç istemidir. Bu evren özünde büyük bir güçtür, başı sonu olmayan bir güç; dalgalanan, çağlayan güçler denizi; boyuna değişen sonsuz bir dönüş, kendi kendisiyle çelişen ama yine doluluktan yalına dönen, çelişmelerden uyuma varan, kendi kendine evet diyen, kendi kendini özleyen bir oluş; hiçbir zaman doymayan, hiçbir yorgunluk duymayan bir oluş”.³⁵

Tüm insanlığın güç ve iktidar istemi tarafından yönetildiği düşüncesini Nietzsche İşte Böyle Dedi Zerdüşt adlı eserinde şöyle ifade eder:

*“Daha zayıf olanın kendinden zayıfın efendisi olma istenci, baştan çıkarır onu daha kuvvetliye hizmet etmesi için: feragat edemediği tek şey bu hazzır. Ve daha büyük olan en küçük olanda hazzı ve gücü tatsın diye, en küçük olanan kendini ona vermesi gibi, en büyük olan da kendini verir- ve güç uğruna ortaya yaşamını sürer.”*³⁶

³⁴ COŞAR, Metin: *Nietzsche Anlamada Yeni Bir Yol*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, Ankara 2002, s.28.

³⁵ AKARSU, Bedia: *Çağdaş Felsefe*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1994, s.133

³⁶ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s.154

4.2 Décadence

Décadence, Batı dünyasını inceleyen Nietzsche'nin felsefesinin ana temasını oluşturan kavramlardan en önemlisidir. Latince “düşme”, “çökme” anlamına gelen “décadere” fiilinden türeyen Fransızca terimdir. “Sanat, siyaset, fakat esas kültür ve uygarlık alanında gerileme, çöküş anlamına gelir”³⁷ “...Almanca tam bir karşılığı olmadığı için Nietzsche bu kavramı Almancaya çevirmeden Fransızca haliyle kullanmıştır.³⁸ Türkçe’de ise “inkıraz ve tefessüh” kelimeleri ile karşılık bulur.

Nietzsche, “Hiç bir şey zihnimi Décadence probleminden daha derin meşgul etmedi.”³⁹ ifadesiyle Batı kültürünü değerlendirmesinde çıkış noktasının Décadence olduğunu belirtmektedir.⁴⁰

Nietzsche'nin; “*Décadence (yozlaşma) kavramı. Birine sadakatsizlik, çöküntü, iskarta aslında mahküm edilecek bir durum değildir. O hayatın büyümesinin zorunlu bir mantıksal sonucudur. Yozlaşmanın ortaya çıkışı hayatın doğması ve ilerlemesi gibi zorunludur. Onu ortadan kaldırmak insanın elinde değildir. Akıl bunun tersini ister. Ona hakkı verilmelidir der... Bir toplum için genç kalmak onun elinde olan bir şey değildir. Yine de onun en güçlü olduğunda pislik ve döküntü maddeleri oluşacaktır. Toplum ne derece daha enerjik ve daha cüretkar olarak hattı harekette bulunursa, o başarısızlardan, fena yaratılmış olanlardan daha çağuna malik olacak ve batışa daha yakın bulunacaktır... Yaşlılık kurumlarla ortadan kaldırılamaz. Hastalık da onlarla yok edilemez. Erdemsizlik de..*”⁴¹

Sözleriyle de ifade ettiği gibi, décadence hayatın her alanında gerçekleşen, yaşam içerisinde sürekli olarak karşılaşılabilecek bir durum, hayatın büyümesinin zorunlu

³⁷ CEVİZCİ, Ahmet: *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s.95

³⁸ BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche'nin Felsefesi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.11

³⁹ NIETZSCHE, Friedrich: *Wagner Olayı, Nietzsche Wagner'e Karşı*, Çev. Mehmet Osman Toklu, Say Yayınları, İstanbul, s.15

⁴⁰ BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche'nin Felsefesi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.14

⁴¹ NIETZSCHE, Friedrich: *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s.38

mantıksal bir sonucudur. Hayatın başlaması, sürmesi kadar, sonunda yozlaşma ve çürümenin meydana gelmesi de olağan ve zorunlu bir durumdur. Bunu ortadan kaldırmak insanların ve kurumların elinde değildir. Hayat içerisindeki kötülükler de hastalıklar da ortadan kaldırılamaz.

Nietzsche, 19'uncu yüzyıl sonları Avrupa'sının bütün yaşam ifadelerinde kendini gösteren çöküntü, Avrupa kültürünün: o dönemin modern insanının ve değerlilik anlayışının çöküntüsüdür. Doğallığını yitirmiş bir kültürle, gördüğü kargaşayla hesaplaşmaktadır.⁴² Bununla beraber, Nietzsche *décance*'ın yalnızca Avrupa ve Batı dünyasına has değil, tüm insanlığın içine düştüğü toplumsal hastalık olduğunu düşünmektedir.

Décadence doğada, toplumda ve insanda görülen bir durumdur. Doğada *décadence*, kendi akışı içerisinde, aynı zamanda yenilenmenin de olduğu bir süreç dahilinde devam ederken, toplumda ve insanda *décadence* olma durumu kimi zaman kalıcı bir hal alarak toplumun enerjisini yitirmesine ve canlılığın azalmasına sebep olur. Toplumda *décadence* “var olmayışın, var olmaktan daha iyi olup olmadığı” sorusuyla başlar.⁴³ Bu sorun varoluşsal bir sorun olmakla birlikte, beraberinde hastalıklı bir durumu da getirir. Nietzsche, bu hastalıklı durumu gidermek için sebeplerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılması şeklinde bir yol izlemeyi öngörür. Onun için asıl sorun *décadence* durumu ile karşılaşılması değil, bu durumun toplum tarafından alt edilememesi ve bulaşıcı bir hastalık gibi toplumun bütün kesimlerine yayılmasıdır. *Décadence*'ın ortadan kaldırılmaya çalışılması Nietzsche için hem gerçekleşmesi imkansız hem de utanılması gereken bir çabadır. Çünkü *décadence*'ın belirtileri, işaretleri ve büyümesi hayatın ilerlemesi ya da yükselmesi kadar zorunludur. Dolayısıyla Nietzsche, *décadence*'a kökten karşı değildir. Çünkü o, *décadence*'ı hayat ve realitenin tabii bir olgusu olarak kabul eder ve en azından hayatın yükselmesi olarak gerekli görür diyebiliriz.⁴⁴

⁴² KUÇUARDI, İonna: *Nietzsche ve İnsan, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 1999, s.148*

⁴³ COŞAR, Metin: *Nietzsche Anlamada Yeni Bir Yol, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, Ankara 2002, s.19*

⁴⁴ NUTKU, Uluğ: *Nietzsche'de Nihilizm Problemi, Felsefe Arriva, Sayı:16, İstanbul 1968, s.168*

Nietzsche'ye göre d cadence'in sebebi gibi görülen kötülük, lüks, suç, hastalıklı olmak gibi durumlar aslında d cadence'in sonuçlarıdır. D cadence; kötülük, suç, fahi elik, lüks, zevk ve sefa artıyor diye var olmaz. Zaten vardır ancak bu durumlarla kendini gösterir. Kötülük ve hastalığın yok edilmesi ya da geri  vrilmesi mümkün değildir, ancak organizmanın hastalık bulaşmayan, sağlıklı kısımlarının korunması sağlanmalıdır. Nietzsche bu düşüncesini Güç İstenci eserinde Şu Şekilde belirtmiştir:

*“Yozlaşmanın kendi, kendisiyle mücadele edilecek olan bir Şey değildir. O salt olarak zorunludur ve her çağa ulusa özgüdür. Bütün bir güçle mücadele edilmesi gerekli olan Şey bu sari hastalığın organizmanın sağlıklı kısımlarına kanla s r klenmemesidir.”*⁴⁵

D cadence'in Nietzsche felsefesinde genel olarak ne ifade ettiğini belirledikten sonra, Nietzsche'nin felsefesindeki temel özelliklerini de belirtmemiz gerekir. Nietzsche, d cadence'in sınırlarını Şu Şekilde belirler:

1. Nerede tükenmişlik varsa ve artıyorsa, bozuk içgüdünün en büyük  rneği olan Hıristiyanlıkta olduğu gibi, orada ilerlemeden söz edilir.
2. Acı  ekmede birleşmeye dayanan bir ahlak ortaya çıkar (Alturizm).
3. Neden ve etki yanlış yerlere konulur; birey D cadence'in nedenini kendisinden başka yerlerde aramaya başlar.
4. Artık acı  ekilmeyecek bir durum  zlenir: bilinçsiz durumlar bilinçli durumların üstünde tutulur.⁴⁶

Nietzsche, d cadence'in tabiatta, sosyal ve bireysel yaşamda zorunlu olarak var olduğunu vurgular ve d cadence'in temel özelliklerinden sonra, sonuçlarını da; “Kötü alışkanlık- kötü alışkanlık bağımlısı; hastalık-hastalıklı; suç-suçlu;

⁴⁵ NİETZSCHE, Friedrich: Güç İstenci,  ev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s.39

⁴⁶ COŞAR, Metin: Nietzsche Kavramada Yani Bir Yol, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2002, s.21- 22

evlenmeme (dini sebeplerden ötürü)- verimsizlik; histeriklik-irade zayıflığı; alkolizm, kötümserlik; anarşizm, hovardalık (ruhtaki hercai gönüllülük), müfteri, entrikacı, şüpheci, yıkıcı (tahripçi).⁴⁷ Kavramlarıyla açıklar.

Nietzsche, kuşku, ahlakın bozulmasını *décadence*'in bir sonucu olarak ortaya koyar. Ona göre bu *Décadence*'in mantığını oluşturan etken ise, nihilizmdir. Nietzsche, nihilizmi *décadence*'in sebebi olarak değil, mantığı olarak ele alır.

4.3 Nihilizm

Nihilizm, Latince hiçbir şeyin var olmadığı anlamında hiçlik bildiren “nihil” sözcüğünden türetilmiştir. Felsefede nihilizm, hiçbir şeyin var olmadığını, hiçbir şeyin bilinmeyeceğini savunan görüştür. Bilgi felsefesinde her tür bilginin bir aldatma olduğunu, bilginin olmadığını; ahlak felsefesinde insan eylemlerini belirleyen değerlerin olmadığını; varlık felsefesinde hiçbir şeyin var olmadığını savunan bir görüştür. Bu görüşün en önemli temsilcisi Nietzsche'dir. Nietzsche, hiç bir değeri tanımadığı gibi var olan değerlere de karşı çıkar. Ona göre, geleneksel olan tüm değerler çökmüştür ve yeniden kurulmalıdır. Bunu yapacak olan da güç istenci ile üstün insandır. İnsan değer yaratabileceği ölçüde üstün insandır ve özgürdür. Nietzsche'ye göre insanlar güçlüler ve zayıflar şeklinde ikiye ayrılır. Toplumdaki egemen ahlakı belirleyen bireyin güçlü veya zayıf olmasıdır. Mevcut ahlakı zayıf insanlar oluşturmuştur. Bu köle ahlakı sistemidir. Köle ahlakı insanların zayıflıklarını öne çıkaran, yaşam gücünün eksilmesine sebep olan ahlakıdır. Bunun karşısında güçlü insanların oluşturduğu efendi ahlakı vardır. Bu ahlak güç istenciyle oluşan üstün insan ahlakıdır. Bu ahlak çağının kokuşmuş bütün değerlerini reddeden, yeni değerler oluşturma gücüne sahip insanların oluşturduğu ahlakıdır. Kendi değerini kendi oluşturabilen insan kendi ahlakını da kendi oluşturur. Bu nedenle, Nietzsche'ye göre, evrensel ahlak anlayışı olamaz.

Hıristiyan dini, asırlardır insanlara öte bir dünya vaat eder ve onları bu dünyadaki tüm olaylarda ahlaki bir mana bulunduğuna ve bu mananın insanların yaşamının amacı olması gerektiğine ikna etme çabası içindedir. Bu bakış ile insan ruhundan

⁴⁷ DOK, Birol: *Nietzsche'nin Nihilizmi*, Seba Yayınları, Ankara 2003, s.56.

Tanrısal olmayanı, dünyevi olanı kötüler. Nietzsche, nihilizmi psikolojik bir durum olarak açıklar. İnsanın kendisine vaat edilen manayı bulamayışından, bunu anladığında ise kaçışa başvurduğundan bahseder. Bütün dünyasını yanılgı olarak mahkum etmek ve onun öte yanında gerçek dünya olarak duran bir dünya icat etme bahanesi geride kalır. Ancak insan bunun ne olduğunu anlayınca sadece psikolojik sebeplerden oluşturduğunun ve onun bunun için hakkı olmadığına vakıf olur olmaz, metafizik dünyaya inanmamayı kendine yasaklar. Böylece nihilizmin son şekli ortaya çıkar.⁴⁸

Nietzsche nihilizm ile ilgili düşüncelerini Güç İstenci eserinde şöyle dile getirmiştir: *“Esasta olup biten acaba nedir? Ne "amaç" ne de "birlik kavramıyla ve ne de "gerçek" kavramıyla insan varlığının topyekün karakterinin yorumlanamayacağı kavrandığında değersizliğin hissine ulaşılmıştır: Bununla hiç bir şey hedeflenmez ve hiçbir şeye ulaşılmaz. Olayın kesreti içinde onu kapsayan birlik yoktur. İnsan varlığının karakteri "gerçek" değildir, yanıltır... Sadece gerçek bir dünyanın var olduğuna kendini ikna etmek için hiçbir sebep kalmamıştır... Kısacası: "amaç", "birlik" ve "varlık" kategorileri, kendileriyle dünyaya bir değer atfettiğimiz kategorileri tarafımızdan tekrar çekip çıkarılır ve işte bakınız dünya değersiz olarak görülür.”*⁴⁹

*“Nihilizm, psikolojik ruh hali olarak ortaya çıkmak mecburiyetindedir, ilkin şayet bütün olayda onun içinde olmayan bir anlamı ararsak: Öyle ki arayıcı sonunda cesaretini yitirir. Nihilizm bu takdirde gücün boşa harcanmasının bilincidir, boşunaliğin kahrıdır, güvensizliktir, insanın kendini herhangi bir şekilde dinlendirmesi için kendini herhangi bir şeyle yatıştırmaya fırsat bulamamasıdır. Sanki insanın çok uzun süre kendini aldatmış gibi kendinden utanmasıdır.”*⁵⁰

⁴⁸ NİETZSCHE, Friedrich: *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002, s.27

⁴⁹ NİETZSCHE, Friedrich: *a.g.e.*, s.27

⁵⁰ NİETZSCHE, Friedrich: *a.g.e.*, s.26

“Nietzsche, nihilizmin vuku bulmasını "Tanrının Ölümü" metaforuyla haber verir. Nietzsche'nin öldüğünü söylediği Tanrı, aslında idealar ve idealler alanını içerisinde barındıran duyuyüstü dünyayı sembolize eder. Bu durumda -Tanrı Öldü- sözünde dile getirilen şey, yaşamın anlamının ne olduğu sorusuna bir cevap sunan duyuyüstü dünyanın kesinliğinin kaybolması ve böylece insan yaşamına anlam ve değer verecek hiçbir merkezin kalmamış olması gerçeğidir. Bu anlamıyla düşünüldüğünde, "Tanrının ölümü" metaforuyla Nietzsche, nihilistlik mahiyetini bir öte dünya nosyonuyla gizleyen metafizik düşüncenin kendi kendini tüketerek nihai noktasına ulaştığına dikkat çeker.”⁵¹

Nietzsche’ci perspektife göre, nihilistik bir kültür ve düşünce geleneğinin kaçınılmaz sonucu olan nihilizm, insanın bütünlüğünü sağlayamaması, eylemleri ile bağlantısını yitirmesi sorunu olarak kendini gösterir. Siyasi anlamıyla düşünüldüğünde sorun, siyasi kültürün, siyasi düşünce sistemlerinin siyasi ideolojilerin ve siyasi ideallerin, insanın eylemi ile bağlantısızlığını pekiştirmesi ve sahte bütünlük nosyonlarıyla bu bağlantısızlığı gidermesi şeklinde kendini gösterir. Nietzsche'nin modern siyasi düşünceye yönelik değerlendirmeleri tam da bu noktadan beslenir. O'na göre, kendini yeni olarak sunan modern siyasi düşünce biçimleri, aslında nihilistik mahiyetli metafizik düşünce geleneğinin seküler formlarıdır. Bu doğrultuda Nietzsche, modern devlet ve demokrasi düşüncesine, liberalizm, milliyetçilik ve sosyalizm gibi modern politik ideolojilere ve özgürlük, eşitlik ve adalet gibi modern siyasi ideallere ciddi eleştiriler yöneltmiştir.⁵²

4.4 Tanrı'nın Ölümü

Nietzsche'nin felsefesinin önemli ve temel konularından biri de Tanrı'nın ölümü düşüncesidir. Tanrı'nın ölümünden Hegel ve Heine'den önce Echart da bahsetmiş, Rönesans'tan itibaren filizlenen bu düşünceyi asıl geliştiren ise Aydınlanma devrimi olmuştur.⁵³ “Tanrı, idelerin, ülkülerin alanının adıdır. Platon'dan beri, daha

⁵¹ KÜÇÜKALP, *Derda: Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma, Aktüel Yayınları, İstanbul 2005, s.36*

⁵² KÜÇÜKALP, *Derda: Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma, Aktüel Yayınları, İstanbul 2005, s.199-200*

⁵³ SAVATER, *Fernando: Nietzsche'nin İdeası, Çev.Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.59*

doğrusu, Platoncu felsefenin geç Yunan, Hıristiyan yorumlarından beri duyu üstünün bu alanı, gerçek, asıl, hakiki dünya sayıldı. Bu hakiki dünyadan farklı olarak, duyulur dünya, değişebilen, bunun için de yalnızca görüntü olan, gerçek olmayan dünyadır. Bu dünyanın, bengi mutluluk dağı olan öteki dünyadan farkı, bu-dünyanın bir çeki yeri olmasıdır. Biz Kant'tan beri, duyulur dünyaya, geniş anlamda, fiziksel dünya deriz. Buna göre de duyu üstü dünyayı, metafizik dünya diye adlandırırız. "Tanrı öldü" sözü, duyu üstü dünyanın etkin bir gücü olmadığı anlamına gelir. Bu dünya yaşam vermez. Batı felsefesini Platonculuk olarak anlayan Nietzsche için metafizik sona ermiştir. Nietzsche, kendi felsefesini metafiziğe, yani ona göre Platonculuğa karşı bir akım sayıyordu."⁵⁴

Avrupa tarihinin kendi kendini sürüklediği nihilizm yani en yüksek değerlerin kendi kendini değerden düşürmesi ile insan sonunda, tekrar başladığı yere yani bir hiçliğe geri dönmüştür. Nietzsche, bu değersiz görülmeyi yani nihilizmi hem bir sorun hem de fırsat olarak görerek Tanrı'nın öldüğü düşüncesini ilk kez Şen Bilim adlı eserinde şöyle dile getirmiştir.

"Öğle öncesi aydınlığında bir fener yakan, Pazar yerinde koşarken durmadan "Tanrıyı arıyorum! Tanrıyı arıyorum!" diye bağırarak kaçık adamı duymadınız mı? Oradakilerin çoğu Tanrıya inanmayanlar olduğu için onun böyle davranması büyük bir kahkahanın patlamasına yol açtı, onu kıskırttı. "Ne, yolunu mu şaşırması?" diye sordu biri. Bir başkası "Çocuk gibi yolunu mu kaybetmiş" dedi. "Yoksa saklanıyor mu?", "Bizden korkuyor mu?", "Yolculuğa mı çıkmış?", "Yoksa göçmüş mü?" Onlar birbirlerine böyle bağırarak güldüler. Kaçık adam onların arasına sıçrayıp bakışlarıyla onları delip geçerek "Tanrı nerede?" diye sorar, "şunu da söyleyeceğim, onu biz öldürdük –sizlerle ben! Onun katiliniz hepimiz. Ama bunu nasıl yaptık? Denizi kim içebilir? Bütün çevreni silmemiz için bize bu süngeri kim verdi? Onu güneşinin zincirlerinden kurtarır iken ne yaptık biz yeryüzünde? Nereye gidiyor şimdi dünya, biz nereye gidiyoruz? Bütün güneşlerden uzağa mı? Sürekli, boş yere geriye, öne, yana, bütün yönler atılıp durmuyor muyuz? Üst alt kaldı mı? Sanki sonsuz bir hiçte yolumuzu yitirmiyor muyuz? Boş uzayın soluğunu

⁵⁴ HEIDEGGER, Martin: *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı*, Çev. Levent Özşar, Asa Yayıncılık, Bursa 2001, s.19

duymuyor muyuz? Hava giderek soğumuyor mu? Giderek daha çok, daha çok gece gelmiyor mu? Öğleden önce fenerleri yakmak gerekmiyor mu? Tanrıyı gömen mezar kazıcılarının yaygarasından başka bir ses duyuyor muyuz? Tanrısal çürümeden –Tanrının çürümesinden başka koku duyuyor muyuz? Tanrı da çürüdü. Tanrı öldü! Tann ölü! Onu öldüren de biziz! Bütün katillerin katili olan biz nasıl avunacağız? Dünyayı şimdiye dek elinde tutan, en kutsal, en güçlü olan bizim bıçaklarımızla kana bulandı. Kim temizleyecek bu kanı bizden? Hangi suyla aratabiliriz kendimizi? Nasıl bir kefalet törenini düzenlesek, hangi kutsal oyunu oynasak? Bu eylemin büyüklüğü bizim için fazla büyük değil mi? Bu ancak eylemi gerçekleştirene yaraşır sayıldığı için bizim Tanrı olmamız gerekmiyor mu? Hiçbir zaman daha büyük bir eylem olmadı, şu da var ki, bizden sonra doğacak olan, bu eylem yüzünden şimdiye kadarki tarihlerden daha yüksek bir tarihin bir parçası olacak!"

Kaçık adam burada susar, dinleyenlere bakar: Onlar da suskun, söylenenleri yadırgamış halde ona bakarlar. Sonunda kaçık adam elindeki fenerini yere atar, fener söner, parçalan çevreye dağılır. Sonra "çok erken geldim, daha zamanı değildi. Bu tekinsiz olagelme daha yolda, yolculuğunu sürdürüyor. O daha hala insanların kulağına ulaşmadı. Şimşeğin de gökgürültüsünün de zamanı var. Yıldızların ışığının zamanı var, siz yaptıktan sonra bile, işlerinizin görülmesinin, duyulmasının zamanı var. Bu eylem onlara hala en uzak yıldızdan bile uzak, ama yine de bunu onlar yaptı!"

Kaçık adamın aynı gün farklı kiliselere daldığı, içerde Requiem aeternam deo'yu söylediği anlatıldı. Dışarı sürülmüş, sorguya çekilmiş; ama o şu yanıtı vermiş hep "Tanrının türbeleri, mezarları değilse nedir bu kiliseler?"⁵⁵

Tanrı, insanlığın yaratıcısı, dünyanın anlamıydı; siyasi kurumların güvencesi, yetkenin dayanağı, ahlakın yaptırımcısı, bilginin, doğanın ve mantığın kanunlarının, şeylerin var oluşundaki dengenin ve kişilerin özdeşliğinin koruyucusuydu. Tanrı öldüğüne göre, tüm eski değerler ve sistemler çökmüştür. Kurumlar görevlerini yapmaya devam etmişlerdi ancak, Tanrı'nın ölümüyle ortaya çıkan dağılımıslığı giderecek, bütünlüğü sağlayacak yeni birşey koymak

⁵⁵ NİETZSCHE, Friedrich: *Şen Bilim*, Çev. Levent Özşar, Asa Yayıncılık, Bursa 2003, s.130,131

gerekliyordu. O'nun yerine, -akıl- gelecekti. Devlette beden bulan akılı, Hegel tarif etti; Akıl, daha yüksek ve tam bir noktada insanlığı yeniden inşa edecekti. Peki ya Tanrı'nın ölümü insanlığın kaldıramayacağı bir yük getirecekse? Nietzsche'ye göre insan, Tanrı'nın ölümünü büyük bir vazgeçiş ve kendi üzerinde gerçekleştireceği daimi bir zafer haline getiremiyorsa, bu kaybın bedeli ödenmek zorunda kalınacaktır.

Nietzsche için Tanrı'nın ölümü doğanın, aklın veya vahyin yaşamın idame ettirilmesi için gerekli ahlaki kriterler sağladığı görüşünün reddedilmesidir. Tanrı'nın ölümü ile birlikte, Tanrı'nın varlığıyla temellenen tüm ahlaki sistem de ölür ve onlardan geriye büyük bir boşluk kalır. İnsan bu haberin bilincine vardığı zaman kendisini serbest olarak duyumsamayacaktır, tam tersine yükseklik korkusunun avı olacaktır. Buna göre; insanlara bu ifa ettiklerin eylemin sonuçlarına katlanmak düşecek; Tanrı'nın boşluğunu doldurmak için Tanrı'lara benzemeye çalışacaklar, yükselmekle yükümlü olacaklar, en azından bu durumu kendi lehlerine çevirmek zorunda kalacaklardı. Burada "... bahsedilen aslında insanlığın Tanrılaşması, türün ya da toplumun Tanrılaşması değil, Tanrı'nın ölümünün bilincine varan her bireyin tek tek kendini Tanrıya dönüştürmesidir. Ölüp gitmiş olan Tanrı fikridir. Yerine insanoğlunun ya da Devletin Tanrısallaştırılması, hafifçe makyajlanmış yeni bir ifadeden başka bir şey değildir. Ayrıca bu fikir, ateizm zorunluluğu anlamına da gelmez."⁵⁶ Zorlu, acımasız bir dünyada, kendisinin sahip olduğu kapasiteyi aşan bir yapıt yaratmak zorunda kalacaktır. Yapılması gereken, bu boşlukta d cadence içinde yok olup gitmek yerine, yeni değerler yaratıp hayata evet demektir. Tanrı'nın ölümüyle ortaya çıkan boşluk, aşkın bir Tanrı ile değil, bu dünyada yaşıyan gerçek bir Tanrı ile  stinsan ile doldurulacaktır. Nietzsche bu düşünleri Zerdüşt' n dilinden Şu Şekilde ifade etmektedir:

“Tanrı bir varsayımdır; ama ben istiyorum ki, sizin varsayıŐınız yaratıcı istencinizden öteye geçmesin. Sizler bir Tanrı yatabilir misiniz? –O halde söz etmeyin bana Tanrılardan! Oysa sizler  st ninsanı yaratabilirsiniz. Belki kendinizi  st ninsanın babalarına ve atalarına dönüŐtürebilirsiniz: ve bu da

⁵⁶ SAVATER, Fernando: Nietzsche'nin İdeası,  ev. Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.64

yaratmalarınızın en iyisi olur! Tanrı bir varsayımdır: ama ben istiyorum ki, sizin varsayılarınız düşünülebilirle sınırlansın. Bir Tanrı düşünebilir misiniz? –Ama her şeyin insan açısından düşünülebilir, görülebilir, duyumsanabilir dönüşeceği, sizin için hakikate yönelik istenç olsun! Kendinizin anlamını düşünmelisiniz sonuna kadar! Ve dünya diye adlandırmış olduğumuz, ilk kez sizin tarafınızdan yaratılsın: aklınız, görünüşünüz, istenciniz, sevginiz dünyanın ta kendisi olsun. Ve sizler, bilenler için, mutluluğunuz olsun! Ve siz bilenler, nasıl dayanacaksınız yaşama bu umut olmadan? Sizler kavranamayanın ve akıl edilemeyenin içine doğmuş olmamalısınız. Fakat yüreğimi sizlere bütünüyle açmış olmak için dostlarım: Tanrılar olsaydı eğer, ben nasıl dayanırdım bir Tanrı olmamaya! Demek ki yok Tanrılar.”⁵⁷

Nietzsche'nin Hıristiyanlıkla ilgili düşünceleri O'nun Tanrı'yı neden öldürdüğünü anlamamızı sağlar. O, Hıristiyanlığın insanlık üzerinde baskı uyguladığını düşünür ve bu baskıyı eleştirir. O'na göre Hıristiyanlık; kilisenin tarihsel, dünyasal, politik bir görünümüdür. İnsanların kaderlerini Tanrı belirler ve kutsal kitapta bulunan, yazılı olan kaideler doğrultusunda yaşamını idame ettirmesi beklenir. Kilise Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir ve dünyevi yaşamın düşmandır. Hıristiyan dini aynı zamanda Batı kültürünün değer sistemini de oluşturmakta, insanın kendi duygu ve arzularını yenerek ahlaki değerlere uymasını öngörmektedir. Nietzsche, iktidar ve tutkunun gerçek doğasını yavan ahlaki düzenlemelerle gizleyen ahlak sistemlerine karşı çıkar. Aslında Nietzsche, yaşamı küçük gören her şeye karşı çıkar. Aşağıdaki sözleriyle bunu açıkça dile getirir;

“Hıristiyanlıkta kutsal amaçların eksik olmasıdır, benim onun araçlarına itirazım. Yalnızca kötü amaçlar: yaşamın zehirlenmesi, yalanlanması, yadsınması, bedeninin hor görülmesi, insanın günah kavramı yoluyla değersizleştirilmesi ve kendini karşılar hale getirilmesi... Dolayısıyla araçları da fena”⁵⁸

⁵⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Zerdüşt Böyle Dedi*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2004, s.111, 112

⁵⁸ NIETZSCHE, Friedrich: *Deccal*, Çev. Oruç Aruoba, İthaki Yayınları, İstanbul 2003, s.84

Evrende var olan her şeyin temelinde Tanrı olduğu düşüncesine dayanan Hıristiyanlık ahlakı, Nietzsche'nin tüm gücüyle savaş açtığı bir platformdur. Çünkü Hıristiyan dini, Nietzsche'nin güç istenci düşüncesinin yanlış biçimde kullanılması anlamına gelmektedir. İnsan, kendindeki gücün farkına varmaksızın, bedeninde hissettiği yoğun enerji yüzünden korku ve dehşete kapılır ve karmaşık bir psikoloji içerisine girerek başka bir varlığa sığınma ihtiyacını hisseder. Hissettiği bu yoğun enerjiden dolayı insan, bu enerjinin ancak başka bir varlıktan geleceğine inanmaya başlar ve bu varlığı yücelttikçe kendi varlığını küçültür. Bu durum, kendisinin çaresiz ve kuvvetsiz hissetmesinin sonucu olarak Tanrı'yı kudret sahibi olarak görmesine neden olur.⁵⁹

Nietzsche, Tanrıyı ve dini insanlığın önünde en büyük engel olarak görür ve Tanrı'yı öldürerek bu engeli ortadan kaldırmayı hedefler. Ona göre Tanrı, insana gölge salmaya başlayınca çakıldığı yerden sökülüp atılmalıdır.⁶⁰

*“Din, amacından saparak, insanları aydınlatmak yerine onları mahkûm ediyorsa, onu ayakta tutmaya çalışmak en büyük suçtur. Onu ayakta tutmaya çalışmak en büyük suçtur. Yıkılması gereken yıkılmadan da yeninin yatağı serilemez.”*⁶¹

Nietzsche'ye göre tüm bu nedenden dolayı Tanrı'nın ölümü insanlık için zorunludur.

⁵⁹ BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche'nin Felsefesi*, Kaktüs Yayınları, İstanbul 2002, s.11

⁶⁰ NİETZSCHE, Friedrich: *Tragedyanın Doğuşu* Çev. İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları, İstanbul 1999, s.9-10.

⁶¹ NİETZSCHE, Friedrich: *a.g.e.*, s.9-10.

4.5 Üstinsan

Nietzsche'nin "Böyle Buyurdu Zerdüş" eserindeki iki temel düşünceden biri de (diğeri sonsuz dönüş) üstinsan düşüncesidir. Kelime olarak -über- araştırıldığında, "üstünde, ötesinde" anlamlarına ulaşmak mümkündür.

19'uncu yüzyıl Avrupa'sında yaşanan "... nihilizm esasen bir otorite krizinin sinyalini verir. Tanrı'nın ölümünün ardından insanlık, hüküm sürecek ve ahlak için yeni bir metafizik temel yaratacak yeni putlar arayışına girer. Nietzsche Zerdüş'te, modern insanların kendilerini içinde buldukları açmazı dramatize ederek, hem yeni bir yasalaştırma biçimine duyulan ihtiyacı hem de bunun imkansızlığını gösterir. Yeni değerler, kendilerini destekleyecek aşkın temel yok edildiğinde nasıl biçimlendirilir ve yasalaştırılabilirler? Nihilizm çağında, yalnızca hakikatin değerinin değil, aynı zamanda ahlak, adalet ve yasanın değerinin de yeniden değerlendirilmesi zorunludur. Nietzsche kitabın tümünde, Zerdüş'te hiç durmaksızın kendi otoritesinin meşruluğunu sorgular ve böylece kendi kimliği sorusunu, kim ve ne olduğu ve olacağı sorusunu açık bırakır."⁶²

"Nihilizm döneminde politikanın karşısındaki asıl sorun, Nietzsche'ye göre, insan tipinin daha fazla gelişme ve büyümeden geçmesini sağlayacak koşulların yaratılması sorunudur." Nietzsche bu soruna, örnekleme yoluyla yeni bir ideali öğretmek için çözüm bulmaya çalışır. Tüm karşıtlıkları yeni bir birlik, bütünlük oluşturacak biçimde birleştiren aşırı sağlıklı bir insan tipinin idealidir bu: İnsan doğasının en yüksek ve en düşük güçleri, en tatlı, en saçma ve en ürkütücü, ölümsüz kesinliğe sahip tek bir kaynaktan akar. Bu üstünlük idealinde, bizzat Dionysos kavramının kendisinden başka bir şey bulmayız.⁶³

Nietzsche, Hıristiyanlığa ve üstinsan idealine karşı olan her şeye savaş açarak şöyle der: "*Ben, en sarılık hastalığına tutulmuş olan Hıristiyanların idealine savaş açtım (onunla yakın akraba olan her şeye karşı da). Onu imha etmek amacıyla değil.*

⁶² PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.134*

⁶³ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.135*

Tersine, onun istibdadına son vermek için. Yeni idealler; daha sağlam idealler için yer açmak amacıyla bunu yaptım."⁶⁴

*"Artık bir Tanrı mevcut değilse dünya, Tanrısal yaratma gücüne; sonsuz değiştirme gücüne elverişli olmalıdır."*⁶⁵

Nietzsche bize, Zerdüşt'ün, gerçekliğe dair en korkunç iç görüye sahip olmasına rağmen ve en berbat düşünceyi (her şeyin ebedi dönüşünü) düşünmüş olmasına rağmen, varoluş karşısında tek bir neden dışında hiçbir karşı çıkış bulamayan, "kendin olmak için her şeye ezeli ve ebedi olarak Evet... Her cehennem karşısında yine de kendi onayımın lütfunu taşıyorum" diyebilen bir dansçı olduğunu söyler.

"Nietzsche, Ecce Homo'da Üstinsan nosyonunun, hiçbir şekilde Darwinci bir çizgide veya aşkın bir idealin temsili olarak kavranmaması gerektiğini belirttiğinde, bize bu konuda bir ipucu vermektedir. Üstinsan, fanilerin kavrayış alanının ötesindeki sonsuz bir gelecek kapsamında bir ideal değildir, bu anlamda 'üstün' veya 'üstte' değildir."⁶⁶

*"İnsan, hayvan ile üst insan arasına gerilmiş bir iptir-uçurum üzerindeki bir ip. Tehlikeli bir karşıya geçiştir, tehlikeli bir yola koyuluştur, geriye bakıştır, ürperıştır ve durup kalmaz"*⁶⁷ ifadesiyle Nietzsche, Zerdüşt aracılığıyla insanlığa üstinsanı tanıtmaktadır.

Üstinsan Nietzsche'ye göre, insan potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi konusunda hem amaç anlamında hem de imkan anlamında bir hedeftir. "Üstinsan benim diyebilen, kendi gözleriyle gördüğü gerçekliği

⁶⁴ NIETZSCHE, Frederick: *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık 2002, 361. Aforizma

⁶⁵ NIETZSCHE, Frederick: *a.g.e.*, 1062. Aforizma

⁶⁶ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist*, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.139

⁶⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Zerdüşt Böyle Dedi*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalıcı Yayınları, İstanbul 2004, s.15

belirleyen insan olarak görülmektedir.”⁶⁸ Yabancılaşmasını aşarak temel hayat gücü ile uyum sağlayabilen bu insan, gerçeği olduğu gibi görür, gerçekten uzak ya da ona yabancı değildir, bunun tersine gerçeğin ta kendisidir. Gerçeğin ve gerçeğin içindeki korkutucu ve şüpheli şeylerin bir örneği olarak bu yolda insan büyüklüğe ulaşmaktadır.⁶⁹

*“Ruhumuz büyüklüğe öylesine yabancı ki, üstün insan korkunç gelirdi size iyiliği içinde... Zerdüşt’ün ne yapmak istediğini kavramak için, başka yerden değil, buradan başlamalıdır işe: Onun tasarladığı türden insan, gerçeği olduğu gibi tasarlar: Buna yetecek güçtedir, ona yabancılaşmamıştır, ondan kopmamıştır; onun ta kendisidir, en korkunç, en sorunsal yanını da içinde taşır ve ancak böylelikle büyük olabilir insan.”*⁷⁰

Nietzsche’ye göre dindar insan, tipik bir décadent’tır. Décadence’a çare bulmak amacıyla dinden yardım dilenir; ama böyle bir çare, zeten olanaksız olduğu gibi, bunu dinde bulması da mümkün değildir. “Hatalı müdahaleler” sonucu, dindar insanın çöküşü giderek tırmanır. “Saralığın çeşitli biçimleri”ni sergilemeye başlar; daha bitkin ve hastalıklı düşer, yetersiz beslenir, ayakta durmakta bile güçlük çeker. Kendi güç istencinin eksikliğini başkalarınınkini azaltarak örtmeye çalışan bu insan, içselleştirdiği hınç duygusuyla birlikte, “faal insanlar”ın yaşamlarını zorlaştırmak konusunda elinden geleni yapar.⁷¹

Bu konuda o kadar ileri gider ki, “bir Tanrı yeryüzüne inseydi, her ne yapsa haksızlık olurdu; ceza yerine suçu kabullenmek, Tanrısal olurdu o zaman.”⁷²

⁶⁸ HAMMERTON, J. A., Mee, A.: *Geçmişten Günümüze Çığır Açan Felsefeciler*, Çev. Arıcan & Anaca Uysal, Nokta Kitap, İstanbul 2008, s.182

⁶⁹ BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche’nin Felsefesi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.118-119

⁷⁰ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce Homo*, Çev. Can Alkor

(http://www.altinicizdiklerim.com/resimler/KisiNasilKendisiOlur_Nietzsche.pdf), s.35

⁷¹ NIETZSCHE, Friedrich: *Deccal*, Çev. Oruç Aruoba, İthaki Yayınları, İstanbul 2003., 51. Aforizma

⁷² NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce Homo*, Çev. Can Alkor

(http://www.altinicizdiklerim.com/resimler/KisiNasilKendisiOlur_Nietzsche.pdf), s.5

Başka deyişle, Tanrı ve din olgusu, aslında sürünün intikam biçimidir; onların hınç duygusunu ve kötü vicdanını yansıtır. Tanrı olmak ise sonsuz güç sahibi olmak; sürüde olmayanlara sahip olmaktır. Haliyle, yeryüzüne incek bir Tanrı, ya da güçlü bir insan, her yaptığıyla sürünün tepkisine mazhar olacaktır ve suçunu kabullenmek, kendi Tanrısallığını kabullenmek demeye gelecektir.

“Siz daha yüce insanlar, -böyle kırıştıdır gözlerini ayaktakımı- daha yüze insanlar yoktur, bizler hepimiz eşitiz, insan insandır Tanrının önünde-biz hepimiz eşitiz!

Tanrının önünde! –Ama artık öldü bu Tanrı. Fakat ayaktakımının önünde eşit olmak istemiyoruz. Siz, daha yüce insanlar, uzaklaşın Pazar yerinden!

Tanrının önünde! –Ama artık öldü bu Tanrı. Siz, daha yüce insanlar, bu Tanrı sizin için en büyük tehlikeydi.

O mezarında yattığından bu yanadır ki, sizler yeniden dirildiniz. Ancak şimdi gelmekte büyük öğle vakti, ancak şimdi daha yüce insan- efendi oluyor!

Bu sözü anladınız mı, ey kardeşlerim! Korktunuz; yürek çarpıntularına mı yakalandınız? Bu noktada önünüzde uçurum mu açılmakta? Cehennem köpeği dişlerini mi göstermekte?

Haydi! Davranın bakalım! Siz, daha yüce insanlar! Ancak şimdi insan geleceğinin dağı doğum sancıları çekmekte. Tanrı öldü: şimdi bizim istediğimiz –Üstinsanın yaşaması!”⁷³

Üstinsanın özelliklerini sıralamaya çalışacak olursak; Üstinsanın; insan evriminin bundan sonraki aşamasında ortaya çıkacak yeni bir varlık türü olduğunu söyleyebiliriz. O, Darwin’in doğal seleksiyon fikrindeki insan gibi ortaya çıkışı kadersel değildir. Bu varlık, öncelikle hayatın tüm gerçekliklerine evet demeyi bilecek ve tamamını kabul edecektir. O varoluşunu her koşulda sonsuzca onaylar İnsani dibe çekilişin üstesinden gelerek, yüceleşecek üstün bir kişilik olmakla beraber, kendisinde –batma iradesini- gösterebilecek kuvvettedir. Geleneksel ahlakı köle ahlakı olarak değerlendirir. Gelenek, görenek, uzlaşım, sürü ahlakı sınırlamalarına bağlı değildir, aşkın gerçekliklere inanmaz, hakikat ve inanç olmaksızın yaşamayı bilir ancak bununla beraber burnu büyüklük ve patronluk

⁷³ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Zerdüşt Böyle Dedi*, Çev.Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2004, s.387-388

taslamaz. Dünyevi ve duygusal yaşam sürer. Kendilerinin ve yeni toplumun sanatkâr yaratıcılarıdır. Ayaklarının altındaki zemini oluşturan sağlam ve dayanıklı kültür metafiziksel değil, sanatkarane yapıt ve çalışmalaradır. Yaşamını adeta bir sanat eseri gibi kendisi oluşturur Kendi değer sistemini, kendi ahlakını oluşturabilir. Sürüye göre düşman, rezil, kaçık olabilir ancak bayağı ve günahkâr değildir. Güçlü bir istem sahibidir Realiteyi kendi gözleriyle görüp değerlendirir. Onun yargıları doğaldır ve bu yargıların kabul görmesine ihtiyacı yoktur. Sürü vizyonunun gerçekleşmesi olan son insanın tek amacı eşit haklar bağlamında hayatında acıları azaltmak ve hoşnutluğu arttırmak iken, üst insan Gerçeklikten kopmamış olmakla birlikte, aynı zamanda ona teslim olmaz ve onu aşar. Eşitlik kavramına karşı çıkıp, ahlaki değerlendirmelerin son çözümlemede insanın gerçek doğasına, insandaki güçlü olma isteğine dayanması gerektiğini öne sürer. Sürü insanının kendi kendine yetemeyen, güçsüz doğasına karşılık üstinsan var olmak için bir sürüye ihtiyaç duymayan, mevcut değer ve ahlak anlayışlarından bağımsız kendi başına var olabilen insandır. Tanrı benzeri bir insandır.⁷⁴

Gölge olup geldi bana üstinsanın güzelliği: Bundan böyle bana ne . . . Tanrılardan!
..⁷⁵

Nietzsche'nin söz konusu üstinsan öğretisiyle yakından ilişkili olan ve onun bütün diğer düşüncelerinden daha fazla önem verdiği diğer teorisi ise, yine Böyle Buyurdu Zerdüşt 'te ileri sürülen ebedi dönüş öğretisidir.

4.6 Sonsuz Dönüş

Sonsuz dönüş (bengi dönüş, ebedi dönüş ya da ebedi tekerrür) düşüncesi, zamanın döngüsel bir formda olduğu ve olayların bu döngüsellikte sonsuza dek yinelenmiş olduğu, yinlendiği tezinden hareket eder. Bu tez, Nietzsche'nin, üstinsan terimini varoluşsal anlamda tamamlar ve geleceğe dair yön verir. Etik anlamda oluştaki yaratıcılığın, en yüksek yaşama gücünü elde etmenin, acıyla başa çıkmanın ve üstinsanı meydana getirmenin aracı ve koşuludur. İnsanın amaçsız olan dünyasında istenci özgürleştirme, Tanrı'nın olmadığı bir sonsuz yaşama imkanıdır.

⁷⁴ Kullanılan kaynaklardan derleme yapılmıştır.

⁷⁵ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce Homo*, Çev. Can Alkor,

(<http://www.altinicizdiklerim.com/resimler/KisiNasilKendisiOlur-Nietzsche.pdf>), s.29

“Ebedi dönüş düşüncesi kabaca, fiilen vuku bulan herşeyin, tam tamına şimdi vuku bulduğu tarzda sayısız kez vuku bulduğu ve daha birçok kez yeniden vuku bulacağı düşüncesidir. Dolayısıyla, tam ve gereği gibi ifade edildiğinde, tek bir “son insan” olmayıp, bir son insanlar sonsuzluğu vardır; tek bir Nietzsche kişisi yoktur, fakat birbirlerini zamanın akışı boyunca yansıtan tam tamına aynı Nietzsche’lerin sonsuz sayısı bulunur. Üstinsan öğretisi gibi ebedi dönüş teorisi de, Zerdüşt tarafından ortaya konur.”⁷⁶

Nietzsche, bu düşüncesini ilk olarak Şen Bilim adlı eserinde açıklamış olup, Böyle Buyurdu Zerdüşt adlı eserinde, zamanın çembersel bir görüngü olup, bulunduğumuz anın sonsuz ihtimal arasında, en azından bir kere yaşanmış veya yaşanacak olması gerektiğinden bahseder. Nietzsche’nin bengi dönüş fikri, onun en ünlü düşüncelerinden biri olmasının yanında en yanlış anlaşılmalardan biridir. Böyle bir yanlış anlaşılma, fikri yorumlarken iki türlü bakış açısının veya yöntemin varlığından kaynaklanır. Zira bunun, bazılarında konuya ilişkin karmaşaya sebep olması Nietzsche’nin amaçladığı şeydir. Nietzsche bengi dönüş fikrinin bazen bilimsel bir teori, bazen de psikolojik bir test olduğunu yazmış olup, bengi dönüş için herhangi bir kanıt sunmaz. Nietzsche’nin bu düşünceyi bilimsel bir temele oturtmak istediği ancak buna sağlığının elvermediği de düşünülmektedir.

Nietzsche, Tanrı’nın ölümünü ilan ettikten sonra, insan zihninde Tanrı’dan kalan boşluğu üstinsanla doldururken, din olgusunun boşluğunu da “sonsuz dönüş” öğretisiyle doldurmaya çalışır. Nietzsche’nin ifadesi ile sonsuz dönüş, şu şekilde tasvir edilir:

“Her şey gider, her şey geri gelir; varlık çarkının dönüşü bengidir. Her şey ölür, her şey yeniden çiçeklenir, varlığın yılı ebediyen sürer. Her şey kopar, her şey yeniden eklenir; varlık kendi evini sonsuzluğa kurar. Her şey ayrılır, her şey yeniden selamlaşır; varlık halkasının kendisine sadakati bengidir. Her saniyede

⁷⁶ DANTO, Arthur: Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul Şubat 2002, s.78

yeniden başlar varlık; her Burada'nın etrafında döner Orada'nın küresi. Orta her yerededir. Eğridir bengiliğin yolu."⁷⁷

Nietzsche'nin sonsuz dönüş öğretisinin temelinde, Dionysoscu dünya görüşü vardır. Apolloncu deneyim bireyselliği içindeki insana güven ve huzur verirken, Dionysoscu deneyim bireyselliğin ortadan kaldırılarak evrensel ahenkle birleşmeyi önermektedir. Dünyanın karmaşası ve vahşetinden, birisi bireyselliği koruyarak öbürü ise feda ederek, kurtuluş vaat etmektedir.

Nietzsche'ye göre evrenin iki zıt ilkesi olan Apollon ve Dionysos arasındaki karşıtlık, trajediyi meydana getirir. İki zıt eğilim olan Apollon ve Dionysos üstinsanın kişiliğinde birbirini dengelemekte ve böylece üstinsan trajik bir perspektifle hayata hem hayır hem evet diyebilmektedir.⁷⁸

Dionysoscu dünya görüşü Nietzsche'nin dünya görüşüyle örtüşmektedir. O, kendisini bilge Dionysos'un çömezi olarak tanımlar. Nietzsche'nin bu benim dünyam dediği evren ve realite, iyi ve kötünün ötesinde ebedi bir dönüş, dionizik bir değişim halindedir. Ve bu gerçeklik kendi kendisini sonsuzca yaratıp yok eden bir oluş halini de dile getirmektedir. Dionysos, hayatın dinamik oluşunu dile getiren ve hayatın yaratan ve yok eden zıt yönelimlerini bir arada bulunduran bir üst ilke durumundadır.⁷⁹

Kişinin yaşadığı hayatı tekrar tekrar aynı şekilde yaşamak isteyip istememesi hakkında Nietzsche Şen Bilim adlı eserinin dördüncü kitabında; "Eğer bir şeytan gece gündüz seni izlese, en gizli düşüncelerine girip şöyle derse ne olurdu: Yaşamakta olduğun ve yaşamış olduğun bu yaşamı bir kez daha ve sayısız kez

⁷⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *Böyle Söyledi Zerdüşt*, Çev.Mustafa Tüzel, İş Bankası Kültür Yayınları, s.182

⁷⁸ DEDE, Münir: "F.W.Nietzsche ve H. Bergson'un Ahlak Anlayışları", *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1996*, s.89-92

⁷⁹ DEDE, Münir: *a.g.e.*, s.37

yaşamak zorundasın. Yeni bir şeyle karşılaşmayacaksın, tersine her şey aynı olacak!”⁸⁰ İfadelerine yer vermektedir.

Nietzsche İyinin ve Kötünün Ötesinde adlı eserinde, insanın en üst ruhlu, en canlı ve en dünyayı olumlayan ideal halinin; geçmiş ve şuan ile uzlaşmaya varmış ve anlaşmanın bir yolunu bulmuş kişi olmanın yanı sıra geçmiş ve şu anda ebedi olarak tekrarlanan her şeye sahip olmayı arzu ederek doyumsuzca ‘da capo’ (baştan) diye bağırarak olduğunu dile getirmektedir.”⁸¹

Nietzsche, Ecce Homo’da, ebedi dönüş düşüncesinin Zerdüş’tün, ulaşılabilecek en yüksek onaylama formülünü temsil eden, en temel anlayışı olduğunu söyler. Öğretinin önemi iki yönlüdür: Zamanın doğasına dair bir öğreti ve iyi ve kötü de dahil olmak üzere her şeyin yaratıcı bütünlüğünü onaylayan bir deneyim olarak tasarlanmıştır. Üstinsan, yaratıcı ve masum güç istemini somutlaştıran biri olarak dönüş deneyiminden doğacaktır. Üstinsan, ebedi dönüş eleğinden geçerek ulaşılan görü olarak anlaşılmalıdır.⁸²

Dönüş sınavı, bireye, şimdiye dek yalnızca körü körüne ve bilinçsizce sürdürdüğü varoluşu yaratıcı biçimde isteme öğreterek yeni bir istem öğretir. Yaşamın ezeli, ebedi olarak alt edilmesinden başka hiçbir şeyi bu kadar şiddetli bir şekilde arzulamamak için yaşam karşısında ne ölçüde olumlu olmak zorundayızdır? “An’ın ebedi dönüşünü onaylayacak dayanıklılık ve cesarete sahip miyiz, yoksa yaşama karşı büyük bir acıma hissediyoruz da bu yüzden yalnızca kendini korumasını mı istiyoruz? Nietzsche’nin yayımlanmış yapıtları arasında dönüş öğretisinin ilk kez ortaya atıldığı Şen Bilim’in 341’inci bölümünde işte bu tür sorularla karşılaşırız.”⁸³

⁸⁰ NİETZSCHE, Friedrich: *Şen Bilim*. Çev. Levent Özşar, Asa Kitabevi, Bursa 2003, s.206

⁸¹ [https://sosyalcalismaci.wordpress.com/2018/11/13/bengu-dongusonsuz-ebedi-donus-nedir/\(21.12.2018\)](https://sosyalcalismaci.wordpress.com/2018/11/13/bengu-dongusonsuz-ebedi-donus-nedir/(21.12.2018))

⁸² PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist*, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.143

⁸³ PEARSON, Keith Ansell: *a.g.e.*, s.145

Dönüş öğretisi kişisel varoluşumuza anlam ve önem kazandırdığından burada, en büyük ağırlık olarak sunulur. Yaşamın trajik özelliğinden kurtulmaya çalışmayı değil, yaşamı onaylamayı öğretir. Yapmakta olduğumuz her şey ve bunları yapma biçimimiz, kim olduğumuzla ilişkilidir. Geçmişin kendisi, dönüş deneyiminde değil, ancak bizim geçmişe yönelik tutumumuzda dönüştürülebilir.⁸⁴ Bu noktada ebedi dönüş düşüncesinin Nietzsche'nin en yüksek olumlama ilkesi olduğu söylenebilir.

Söz konusu kavram; her şeyin aynen tekrar etmesi şeklinde bir düşünceye göndermeye yapan, kapalı bir döngü anlamına gelmemelidir zira ebedi dönüş ile vurgulanmaya çalışılan kısır bir yineleme süreci değildir. Nietzsche'nin asıl olarak vurgulamak istediği, insanın ebedi dönüş süreci içerisinde yapıp ettiklerinin olumsal ve ilişkisel olduğu noktasındadır. Bu anlamda ebedi dönüş düşüncesi, insanların, tüm yapıp etmelerini iyinin kötünün ötesinde onaylanmasına dolayısıyla da ahlaksal olarak eyleyen varlıklar olmaktan çıkıp, özgür kılınmasına işaret eder.⁸⁵

Sonsuz dönüşte yaşam bir bütün olarak algılanmalı geçmiş ve gelecek tümüyle onaylanmalıdır. Nietzsche'ye göre hayat ancak bütünüyle onaylandığında haklı çıkabilmektedir. Üstinsanı da diğerlerinden -sürüden ayıran olgu da hayatı bütünüyle kucaklayabilmesidir. İnsanın karakterini, kişinin benliği ve eylemlerinin bütününe oluşturduğu düşünüldüğünde, sonsuz dönüşte de insanın sonsuza dek kendini yineleyeceği sonucu ortaya çıkar. Bu yinelemede, insanın kendinden hoşnut olması halinde olumlu bir anlama sahip olacağı düşünülebilir. Tersine bir durumda ise, sonsuz dönüş düşüncesi memnun olunmayan davranışların terki ve benliğin dönüştürülmesinde itici güç olacaktır. Nietzsche'nin bu doktrini ile insan, kendisinin üstesinden gelme kapasitesini keşfedecek, değerlerini yeniden değerleyecek, olumlu bir dönüşüm -yenilenme süreci içerisinde bulunacaktır.

Nietzsche'nin ifadesi ile sonsuz dönüş, şu şekilde tasvir edilmektedir:

⁸⁴ PEARSON, *Keith Ansell: a.g.e.*, s.145

⁸⁵ YAVUZ, *Hilmi: Nietzsche ve Bengi Dönüş, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 25, İstanbul 2001, s.146.*

“Her şey gider, her şey geri döner; varoluş çemberi sonsuzluğa kadar döner. Her şey ölür, her şey yeniden canlanır, varoluşun yılı sonsuzdur. Her şey kırılır, her şey yeniden eklenir; varoluşun evi sonsuza kadar inşa halindedir. Her şey ayrılır, her şey birbirini yeniden selamlar; varoluşun yüzüğü kendine sonsuza kadar sadık kalır. Her an varoluş başlar; “Orada’nın küresi Burada” nın çerçevesinde yuvarlanır. Orta, her yerdedir. Sonsuzluğun yolu dolambaçlıdır.”⁸⁶

5. NIETZSCHE'NİN SİYASETE BAKIŞI

Nietzsche, alışılmış anlamda bir politika filozofu değildir. Pozitivist açıdan alışılmış, sistematik bir politik teori sunmamış olmasına rağmen, gelecek vizyonu olan önemli bir siyasi felsefeye sahiptir. İkinci Dünya Savaşı süresince Nazizm’in propaganda birimlerince suistimale maruz kalan Nietzsche, bu sebepten dolayı uzun yıllar siyaset felsefesi dışında bir filozof olarak tanıtılmıştır ancak Nietzsche’nin düşünceleri yakından incelendiğinde, ahlak, güç ve toplum üzerine olan fikirleriyle, siyasal düşüncenin merkezinde yer aldığı görülür.

Nietzsche’nin yazdıklarını sosyoloji ve siyaset bilimi çerçevesinde okumak son derece meşakkatli ve yanlış yorumlara yönelebilecek bir uğraştır. Ünlü aforizma yazarının felsefesi sistematikleştirmeye uygun olmadığı gibi yazdıklarının herhangi bir gelenek veya ideoloji perspektifinden okunması onun düşüncelerini kırarak, onun hiç de amaçlamadığı noktalara ulaşmasına sebep olmaktadır. Düşünürün iktidar algısının onun ifade ettiği anlam ile örtüşmesini sağlamak sadece yaşadığı dönemin özelliklerini göz önünde bulundurarak okunmasıyla mümkün olmaz, çünkü sanatçı-filozof, psikolog ve kültür eleştirmeni Nietzsche, aynı zamanda kendi kaderi ile boğuşan bir düşünürdür.⁸⁷

Nietzsche ve siyaset meselesi son derece karmaşık bir konudur. Kimine göre Nietzsche bir siyaset filozofu olmaktan çok, olağan üstü bir yaşam metafizikçisi ve

⁸⁶ NIETZSCHE, Friedrich: *Böyle Söyledi Zerdüşt*, Çev. Mustafa Tüzel, İş Bankası Kültür Yayınları, s.297

⁸⁷ BLACKHAM, H.J.: *Altı Varoluşçu Düşünür*, Çev. Ekin Uşşaklı, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2005, s.32

insan ruhundaki derinliklerin psikoloğudur.⁸⁸ Kimine göre ise Nietzsche'nin bir siyaset filozofu değilmiş gibi alınması ve onun siyaset dışında bir düşünürmüş gibi algılanmasının önüne geçilmelidir.⁸⁹

Bu tartışmanın kökeni esasen tarihseldir. Nietzsche'nin naziler tarafından sahiplenilmesinin ve çarpıtılmasının ardından savaşı izleyen döneme Nietzsche düşüncesini yüceltme ya da örtme çabaları damgasını vurdu. Hiç kuşkusuz bu çaba onun temel felsefesinin daha iyi anlaşılmasına olanak verirken, aynı zamanda da onun siyasal düşüncelerinin küçümsenmesine ya da onu radikal ve özgürlükçü bir düşünür yakıştırmasıyla tekrar çarpıtılmasına yol açtı. Oysa Nietzsche'nin demokrasi, parlamentarizm, hukuksal hümanizmacılık, feminizm, hiyerarşi ve egemenlik gibi siyasal kavramlara olan yaklaşımı ciddiyle ele alınmak zorundadır. Şayet Nietzsche, pekala bir siyasal felsefeci ise, bunun nedeni, o'nun öncelikle, yapıtları bir kaç sorun dizisinin ustaca eklemlenmeye dayanan bir siyasal felsefeci olmasıdır.⁹⁰

“Savaş-arası dönemde Nazilerin Nietzsche’yi ideolojik bir müttefik olarak kullanabilmesini, sömürmesini mümkün kılan, Nietzsche’nin yapıtlarının I. Dünya Savaşı boyunca Almanya’da kazandığı popülariteydi (kayıtlarda belirtildiğine göre, Alman askerleri parkalarının bir cebinde Kutsal Kitap, ötekinde de Böyle Buyurdu Zerdüş’tle cepheye gidiyorlardı). Nietzsche, harekete felsefi bir gerekçelendirme ve meşruluk kazandırılması amacıyla Nazi davasına dahil edilmişti. O sırada Nietzsche, fikirleri, Nazilerin görüşlerine düşünsel güven ve güç kazandırabilecek, uluslararası üne sahip, tartışılan bir felsefeciydi.”⁹¹

⁸⁸ SIMONE, Goyard-Fabre: *Nietzsche, Modern Devletin eleştirisi*, Cogito 25, s.150

⁸⁹ KEMALOĞLU, Buse – TÜRKYILMAZ, Çetin, *Friedrich Wilhelm Nietzsche, Tunçel, Ahu – Gülenç, Kurtul(Ed.) , Siyaset Felsefesi Tarihi, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013, s.458*

⁹⁰ RAYNAUD, Philippe – RIALS, Stephane: *Siyaset Felsefesi Sözlüğü, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s.627*

⁹¹ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.50*

Nietzsche, eserlerini tamamladığı dönemden İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar kız kardeşi Elisabeth'in ve dönemin Nazi Rejimi yöneticilerinin de etkisi ile siyaset dışı bir filozof gibi yansıtılmış olmasına rağmen insan-toplum ilişkilerini ahlak bağlamında ele almasıyla, siyasal felsefe alanında da söz sahibi olmuştur. O'nun fikirlerinin odağındaki güç istenci, yalnızca insanın çıplak gücüne değil, aynı zamanda gücün insanlarca tutku ile istenen bir kavram olduğu görüşü, onu iktidar tartışmalarının mihenk taşı haline getirir.

Nietzsche siyaset eleştirisine modern devleti eleştirerek başlar. Bu, Nietzsche felsefesi kapsamında uyumlu olarak ahlaksal bir eleştiridir. Nietzsche, modern devletin sürü insanlarınca özgür kişilere yönelik kullanılan bir argüman olduğunu düşünür. Onun döneminde Almanya ulusal birliğini gerçekleştirmektedir. Nietzsche bu devlet yapısını barbarca, gerici ve sanat düşmanı olarak görmektedir. Ancak Nietzsche'nin esas sorunu devletin kendisi ile değil, asıl eleştirisi o günün moda değerleri olan eşitlik, özgürlük, adalet gibi insanlara kurtuluş vaad eden çağdaş din kurucularınadır.

Nietzsche'nin Modern devlette gördüğü bir başka yozlaşma tarih ihtiyacıdır. Tarih ihtiyacı Modern Avrupa'da artık bir fetişizm haline gelmiştir. Tarihin bilimselleşmesinin dünyanın perspektivist çoğulluğunu ortadan kaldırdığını, olayların bitmez tükenmez karmaşıklığını ortadan kaldırarak yerine basitleştirici taslaklarıyla yanıtıcı olan rasyonalist bir monizm koyar.⁹² Yaratılan ve hayranlık duyulması gereken bilimsel tarih, bugünün yerine geçmişi, varlığın yerine yokluğu koyarak, değerleri değersizleştiren ustalıklı bir safsata sanatıdır.

Nietzsche klasik metafiziğe ve epistemolojiye eleştirel bakışının ürünü olan perspektivist anlayışla modern çağın güç odakları arasında gücü isteyen üstinsan için yazmıştır. Nietzsche'nin iktidar kavramı 'gücü isteme' fiilinden çıkar. Nietzsche'nin "*İnsanın en korkunç ve en esaslı talebini kudrete yönelik içgüdü*"⁹³ olarak görmesi 'varolmanın temel niteliğini yani varlığı, güç istemi olarak

⁹² Goyard-Fabre, Simone, *Nietzsche: Modern Devletin eleştirisi*, Cogito, 25, s.153

⁹³ NIETZSCHE, Frederick, *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık 2002, s.355

belirlemesinden⁹⁴ kaynaklanır ve Nietzsche'nin elitizmine giden yolu açar. Nietzsche siyasete sosyal tarih perspektifinden bakmakla beraber, tarafsız kalmaz. Tercihini elitlerden yana yapar. Elitizmi kalıtsal bir elitizm değil, söz ettiği gücün zirve yaptığı bireylerden oluşan seçme bir gruptur.

Nietzsche günün gözde ideolojilerinin (demokrasi, sosyalizm, liberalizm ve feminizm) yozlaşmış toplumun yozluğunu meşrulaştırmak için bir araç olarak kullanıldığını gösterir ve bir model (kan temelinde değil yetenek temelinde örgütlenmiş bir aristokrasi) önerir.

Nietzsche, Devletin yeni bir düzmece Tanrı olduğunu ifade ederek, nasıl hüküm sürdüğünü şu sözleriyle anlatır: *“Yeryüzünde benden büyüğü yoktur; ben, Tanrının her şeyi gözleyen parmağıyım” –işte böyle böğürüyor o canavar. Önünde diz çökenler ise yalnızca kulağı uzunlar ve gözleri iyi görmeyenler değil. Ah ne yazık ki sizlerin, yani büyük ruhların içinde de yankılanmakta onun karanlık yanları! Devlet, kendilerini seve seve harcayan zengin yürekleri de keşfedebilmekte!”*⁹⁵ Devlet tutkuları uyuşturmakta, yasalar altında yaşayan her insanı yönlendirebilmekte, ahlak gibi insanı evcilleştirmektedir.

Devlet, Nietzsche'nin siyaset felsefesinde fazlalar için icat edilmiştir. *“Çok ama çok fazla insan doğmakta; bunların içinden fazlalık olanlar için icat edilmişti devlet.”*⁹⁶ Devlet, ortalama insanın yararını gözetir, sırtını ayaktakımı ve dalkavuklara dayar ve aşağı ırkın zaferini ortaya koyar.

Sonuç olarak, Nietzsche'nin modern devlete yaklaşımı modern olan her şeye olan yaklaşımı gibi eleştireldir. Modern devletin çözülmeye başlayan dinsel otoritenin yerine aynı kaynaktan beslenerek gelen başka bir problem olduğunu söyler. Felsefesinin temelini oluşturan yaşama evet demeyi sınırlandıran ve bunu yaparken metafizik öğeleri kullanmasa dahi pozitivizmin mutlaklığını temel alan modern

⁹⁴ HEIDEGGER, Martin, *Nietzsche'nin Platonculuğu Tersine Çevirmesi, Cogito, Sayı: 25, 2001, s.134*

⁹⁵ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüşt, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s.62*

⁹⁶ NIETZSCHE, Friedrich: *a.g.e., s.62*

devlet, sürü ahlakına sahip insanların efendi ahlakına sahip insanları dizginlemek ve kendi vasat seviyelerinde onları hareketsiz kılacak biçimde şekillendirilmiştir. Modern, demokratik düşünceler de aynı şekilde sürünün iradesinin iyi olanlara zorla dayatılmasından ibarettir.

6. NIETZSCHE'NİN MODERN DEVLET YÖNETİM SİSTEMLERİNE BAKIŞI

Nietzsche'ye göre, aralarındaki şiddetli tartışmalara rağmen liberaller, sosyalistler, milliyetçiler, muhafazakârlar ve anarşistler aslında aynı hareketin parçası, batı kültür ve düşünce geleneğinin psikolojik-tarihsel çıktısı olan demokratik hareketin mensuplarıdır. Söylemleri arasındaki farklılıklar ikincil derecede bir öneme sahiptir. Daha da ötesi, Nietzsche kendi zamanının bütün yönetim biçimlerini doğal olarak demokratik bulmuştur. Teknik anlamda monarşik olarak nitelenebilecek yönetimler bile desteklerini çoğunluktan, çoğunluğun ihtiyacını dikkate alan politikalardan aldıkları, yani kamuoyuna teslim oldukları için özünde demokratiktirler.⁹⁷

Nietzsche'ye göre; demokratik yaşam, farklılığı, yaratıcılığı ve mükemmelliği önleyen, yaşamın özü olan etkinliğin (güç istemi) yerine uyumu öne çıkaran ılımlılığın ve konformizmin hüküm sürdüğü yaşamın en düşük seviyesine yani nihilistlik bir yaşam biçimine karşılık gelecektir.⁹⁸ Nietzsche için demokrasi düşüncesi özünde nihilistlik mahiyeti nedeniyle sorunludur. Aynı sorun bu düşüncenin biçimlendirmiş olduğu siyasi kavramlar için de geçerlidir.

Nietzsche'nin eleştiri yöneltmiş olduğu söz konusu siyasi kavramların başında modern devlet düşüncesi yer almaktadır. Nietzsche, Böyle Buyurdu Zerdüş adlı

⁹⁷ KÜÇÜKALP, *Derda: Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma*, Aktüel Yayınları, 2005, s.200

⁹⁸ NIETZSCHE, *Friedrich: Ahlakın Soy Kütüğü Üstüne*, Say Yayınları, İstanbul 2004 s.76-77

eserinde modern devleti Tanrının ölümü sonrası ortaya çıkan boşluğu dolduran yeni bir put olarak betimlemiştir. ⁹⁹

Modern devletin köle ile efendi arasındaki ayrımı ortadan kaldırarak, daha önceleri düşünce ve inanç düzeyinde bir gerçekliğe sahip olan eşitlik idealine nesnel bir varlık kazandırması, Nietzsche için halkın, kültürün ve her şeyden önemlisi bireyin sonu anlamına gelir.

Devletin ilgi ve ihtiyaçları en yüksek ilgi ve ihtiyaçları olduğu için, özel ilgi ve ihtiyaçlar devlet için feda edilir. Bu şekilde bütün egoizm, yegane gerçeklik olan eşsiz birey ortadan kalkar. Nietzsche'nin anlatımında bunun anlamı, bireyin tıpkı Tanrı gibi kurgusal bir varlığa yani devlete, başka bir deyişle hiçliğe kurban edilmesidir.

Nietzsche, modern devlet ve demokrasi düşüncesine, döneminin milliyetçilik, liberalizm ve sosyalizm gibi modern politik ideolojilere, eşitlik ve adalet gibi modern politik ideallere karşıdır.

Nietzsche; dönemin tüm modern siyasi akımlarının -aralarında Liberalizm, Sosyalizm, Anarşizm, Muhafazakarlık ve Milliyetçilik gibi ciddi teorik farklılıklar olanlar dahil temelde hepsinin bir bütün olarak, Batı metafizik düşünce geleneğinin tarihsel çıktısı olan demokrasi hareketinin içinde olduğunu, söylemlerinin ikincil derecede önem arz ettiği düşünülmektedir. Daha da ötesi, ünlü filozof dönemin tüm yönetim biçimlerini kendi ironik atıfıyla demokratik bulmuştur. Ona göre, teorik olarak monarşik olan yönetim biçimleri bile desteklerini çoğunluktan, politikalarını da çoğunluğun ihtiyacından temellendirdikleri için demokratiktirler. ¹⁰⁰

⁹⁹ NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004, s.67

¹⁰⁰ GÖKALP, Yonca: *Modern Dünyanın Sorunu: Değerlerin Değersizleşmesi*, Siyasal Felsefede Nihilizm Ve Nietzsche, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.127

6.1 Milliyetçilik

Nietzscheci eleştiri, modern devlete eleştirisine benzer nedenlerle modern dönemin önemli ideolojilerinden biri olan milliyetçiliğe de yönelir. Nietzsche'nin milliyetçiliğe yönelik eleştirisini iki hususta ele alabiliriz. İlk husus, milliyetçiliğin üzerinde temellendiği "millet" kavramından kaynaklanır. Çünkü devlet gibi, Nietzsche'nin ancak kurgusal bir gerçekliğe sahip olduğunu düşündüğü millet de bireylerin güçsüzlük hissini telafi edici bir mekanizma olarak işlev görür. Nietzsche'nin ifadesiyle; *"Millet her türlü fedakarlığı düzleştiren kurgusal, yapay bir kimlik olduğu için milliyetçiliğin hakimiyeti, Nietzscheci perspektif bakımından, bireyleşmenin sonu anlamına gelecektir."*¹⁰¹ Nietzsche'de birey, modern ulus devlete feda edilmez. Bu bağlamda milliyetçiliğin hakimiyeti demek bireyleşmenin sonu demektir.

Milliyetçiliğe yönelik bu eleştiri, milleti organik bir bütünlük olarak kavramlaştıran ve bu bütünlüğün ifadesi ve teminatı olarak gördüğü devleti yücelten faşizm içinde geçerlidir.¹⁰² Her ne kadar Nietzsche'nin düşünceleri faşizmi desteklemek için kullanılmış olsa da, Detwiler'in de belirttiği gibi, faşizmle bir mücadele ontolojisini, savaş övgüsünü paylaşmasına rağmen, Nietzsche'nin merkezi ilgisi faşizmden uzaktır. Nietzsche'de birey, modern ulus devlete feda edilmez.¹⁰³

Düşünürün milliyetçiliğe ilişkin eleştirisinde ikinci husus ise "büyük politika" kavramı ile yakından ilgilidir. Nietzsche, milliyetçiliği büyük politika olarak adlandırdığı tüm Avrupa'nın kaynaşmasının önündeki engellerden biri olarak görmüştür. Nietzsche'ye göre, Milliyetçilik iddia edilenin aksine, farklı halklardan oluşan çoğunluğun çıkarları değil, ama her şeyden önce belli soylu hanedanların ve belli ticari ve sosyal sınıfların çıkarlarına hizmet eden bir anlayıştır. Milliyetçilik, gücünü başta Yahudi düşmanlığı olmak üzere, halklar arasında üretilen

¹⁰¹ NİETZSCHE, Friedrich: *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, Say Yayınları, İstanbul 2005, s.157

¹⁰² ÖĞÜN, Süleyman Seyfi: *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik Alfa Kitabevi*, s.53

¹⁰³ KÜÇÜKALP, Derda: *Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma*, Aktüel Yayınları, 2005, s.200

düşmanlıktan aldığı için hastalıklı bir ideolojidir.¹⁰⁴ Fakat Nietzsche, milliyetçiliğin sebebiyet verdiği yapay ayrımların geçici olduğu kanaatindedir. Esasen, Nietzsche açısından milliyetçilik anakronik bir dünya görüşüdür çünkü Avrupa'daki demokratik hareketlerin güçlenmesine paralel olarak yakın gelecekte, milliyetçiliğin sebebiyet verdiği yapay ayrımlar ve ulusal farklılıklar ortadan kalkmaya mahkûm olacaktır.¹⁰⁵

Nietzsche muhafazakarlığı ise, milliyetçiliğin ideallerini kucakladığı, Hıristiyan düşünce ile müttefikliği ve homojen bir kimliği esas alan demokratik bir fenomen olduğu için reddetmiştir. Ayrıca mufazakarlık yıpranmış olan eski soyluluğa dayanmaktadır, Nietzsche'nin arzusu ise yeni değerlerle donanmış yeni bir aristokrasidir.

Nietzsche açısından milliyetçi ve muhafazakar ideolojiler demokratik ruhun taşıyıcıları olmaları anlamında nihilizm sorunu ile ilişkili olsalar da, asıl sorun teşkil eden ideolojiler; liberalizm, sosyalizm ve anarşizmdir. Bu nedenle düşünürün modern politik ideolojilere yönelik eleştirileri söz konusu üç ideoloji üzerinde yoğunlaşmıştır. Nietzsche için, liberalizm ve sosyalizm demokratik hareketlerin belirli gelişme evrelerine tekabül eder ve Hıristiyan ahlakının temel özelliklerini devraldıkları için onun devamı niteliğindedirler.

Nietzsche'nin modern Avrupa politikasında gizil güç ve vaatlerle tıka basa dolu olduğunu düşündüğü diğer büyük olay, milliyetçiliğin çöküşüdür. Nietzsche, yanıldığını kısa surede fark etmiş ama milliyetçiliğe karşı çıkmaya ve açıkça ırkçı olarak gördüğü milliyetçiliğin küçük politikasını alt etme yolu olarak Avrupa'nın birleşmesi davasını desteklemeye devam etmiştir.¹⁰⁶

¹⁰⁴ NIETZSCHE, Friedrich: *İnsanca Pek İnsanca*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.301

¹⁰⁵ NIETZSCHE, Friedrich: *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, Say Yayınları, İstanbul 2005, s.163

¹⁰⁶ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist*, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.124-125

6.2 Liberalizm

Bir öğreti ve bir düşünce kümesi olarak “liberalizm”, yüzyıllar süren bir gelişmenin ürünüdür. Dolayısıyla, anlamının tek bir tanımla ifade etmek mümkün değil. International Encyclopaedia of the Social Sciences'ta (Uluslararası Toplum Bilimleri Ansiklopedisi), felsefi liberalizmin temel ilkelerinden bazıları şöyle sıralanır:

- 1) Liberalizm, bireysel kişiliğin özgürce dışa vurulmasına çok değer verir.
- 2) İnsanların kişiliklerini özgürce dışa vurmaya hem kendileri hem de toplum için değerli kılma yetenekleri olduğuna inanır.
- 3) Kişiliğin özgürce dışa vurulmasını ve bu anlayışın hoşgörüsünü koruyan ve destekleyen kurum ve yönetim biçimlerini onaylar.

Liberalizmin iki ana teması vardır: *Keyfi otoriteden hoşlanmama* ve *bireysel kişiliğin özgürce dışa vurulması*. “Liberal” sözcüğü, modern politik yan anlamlarını ilk kez, 1791 Fransız anayasasının bir versiyonunu destekleyen “Liberales” isimli bir İspanyol partisinden almıştır. Ama liberalizm, bütünlüklü bir politik idealler sistemi olarak, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda İngiltere’de doğmuştur. Başlıca idealleri, dini özgürlükler ve hoşgörüyü, anayasacılığı (hukuk devleti, güçler ayrılığı) ve politik hakları içeriyordu. Nietzsche’nin liberalizm eleştirisi ise, görece kısa bir dönemin ürünüydü ve liberalizme dair üç temel yön içermekteydi:

- (a) Avrupa liberalizminin soylu ideallerinin -öncelikle de yaratıcı kişilik ideallerinin - milliyetçilik yüzünden çürümekte olduğu;
- (b) Tarihsel açıdan bakıldığında felsefi liberalizmin gelişiminin, ekonomik liberalizmin (yani laissez-faire kapitalizmi) ayrılmaz parçası olarak görülmesi gerektiği. Nietzsche’ye göre, politik yapının bir para-ekonomisinin tahakkümü altına girmesinin sonucu, güçlü bir komünal, etik yaşamın temelini aşınması ve kültürün beğeni yoksunluğuyla yerle bir edilmesidir. Hakiki bireyselliğin dışavurumu ve gerçekleştirilmesi, modern dünyada neredeyse imkansız hale gelmiştir. Nietzsche için liberalizm, “hakiki birey”i değil, (burjuva toplumunun) “özel kişisi”ni özgürleştirir. Ve bir kültür anlayışından yoksundur.
- (c) Liberalizm, bireyin benliğine ve gerçekleştirilmesine dair soyut ve tarih dışı bir anlayışa dayanır. Gerekli olan şeyse, farklı insan tiplerinin ve farklı ahlakların

varoluşunu kanıtlamak amacıyla insan eylemliliğinin tarihsel ve psikolojik evriminin incelenmesidir (Nietzsche, Ahlakın Soykütüğü) bunu dener).

Modernliği karakterize eden (ve özel kişi olarak kavranan) “bireyin özgürlüğü” , muğlak bir başarıdır, öyle ki, modern bireyler artık hiyerarşik toplumsal bağlar veya dinsel bağlarla kısıtlanmazken, kendilerini ve kendi yasalarını yaratmaları için tek tek her bireye sorumluluk yüklenmiştir. Toplumsal ilişkilerin temelleri artık herhangi bir mutlak ahlaksal veya dinsel değerler zemininde değil, bu “egemen bireylerin” bütünlüğü kapsamında atılmak zorundadır. Ama Nietzsche’ye göre, modern politik yapı bir kültür anlayışından yoksundur, bu yüzden kifayetsiz ve doğru dürüst bir politika anlayışına da sahip değildir. Modern devlet, bir güç iktidar politikasına girer ve kendini milliyetçi ve militarist ilgi ve tutkuların hakimiyeti altında bulur. Politikanın basitçe belirli bir hedefe ulaşma aracı, yani gerçek ve üstün insanların yaratılması ve “insan” ın sürekli olarak kendini alt etmesi için bir araç olduğunu kavramada başarısız olur. Bu nedenle, Nietzsche’nin önerdiği bireyciliği kavramanın en iyi yolu, bu bireyciliği liberal değil, aristokratik bir bireycilik olarak görmekten geçer. Kendisinin de vurguladığı gibi, felsefesi “bireyci ahlaki değil, bir merteye düzenlemesini hedeflemiştir”. Düşünme biçimi, birçok önemli açıdan liberalizmden ayrılır. Nietzsche, liberalizmin tersine, birey(sel) kişinin dokunulmaz ve insan yaşamının da çok kutsal olduğu görüşünü savunmaz. “ İnsan”a ilişkin düşünme biçimi (hümanizmin, insanın evrenin merkezine oturtulması ve insanın değerinin -öneminin - de insani/ ahlaki bir perspektiften yorumlanması anlamına geldiği noktada) anti-hümanisttir. Duygusal bir politikaya yol açtığına inandığı modern liberalizm ve feminizme muhalif olan Nietzsche, savaşçının değerlerini ve erdemlerini savunur. Yine liberalizmin tersine, soylu etik kurallar düzenini (code), eşit duyarlılığa sahip ahlaki varlıklar olarak kabul edilen kişilerin tümüne eşit bir saygı duyma görüşüne bağlanım üzerinde temellendirmez. Nietzsche’nin politik görüşü, liberal toplumların temel duygularına ve en derin inançlarına meydan okur. Bireyler, Nietzsche’ye göre, kendilerini ancak kültüre hizmet etmeye adayarak (Nietzsche için bu, üstün veya hakiki insan varlıklarının yaratılması anlamına gelir) ve bir anlamda yaşamın yükseltici güçlerini temsil ederek değer kazanabilirler. Görüşünün belki de en açık ifadesini, Putların Alacakaranlığı “Bencilliğin Doğal Değeri” başlıklı bölümünde buluruz. Burada Nietzsche, insanların inandığı ve felsefecilerin koyutladığı bireyi, tek başına kişiyi

(Einzeln) bir hata olarak kabul ettiğini çok açık bir dille belirtir. Birey kendi başına hiçbir şeydir, bir atom bile değildir, ne bir zincirin halkası, ne de sadece geçmişten miras kalan bir şeydir. Daha doğrusu, der Nietzsche, “birey ‘insanın’ bağlı olduğu ve kendisini de dahil ettiği ‘tam, tek bir çizgi’ ” olarak görülmelidir.¹⁰⁷

Nietzsche, aralarındaki farklılıklara rağmen, kültürün değerinin azaltıldığı ve faydacı bir mantığın hakim olduğu, toplumun ekonomik yönetim girişimlerinden başka bir şey olmadıkları gerekçesiyle hem sosyalizme hem de liberalizme karşı çıkar. Liberalizm, bir mertebeler düzeni nosyonu barındırmaz ve toplumda çekingen bir uyumluluğun ortaya çıkmasını sağlayan soyut bir bireyciliğe yaslanır; öte yandan sosyalizm de kültürün ereğini toplumsal adaletin ereğine tabi kılar ve bürokrasi tarafından yönetilen bir toplumun ortaya çıkmasına yol açar.¹⁰⁸

Nietzsche'ye göre yeni bir soyluluk düşüncesine ihtiyaç vardır. Nihayetinde muhafazakarlık Hıristiyan ile müttefiktir, oysa Nietzsche için, Hıristiyan ahlakını ve onun demokratik ruhunu karakterize eden ideolojiler; liberalizm, sosyalizm ve anarşizmdir. Bu nedenle, Nietzsche'nin bu ideolojilere yönelik eleştirileri ayrı bir öneme sahiptir. Ona göre liberalizm ve sosyalizm demokratik hareketin genişleme evrelerine karşılık gelen ve bu genişlemeye uygun olarak demokratik ruhun ifadesini bulduğu dünya görüşleridir.

Nietzsche'ye göre; Liberalizm, demokratik hareketin hakimiyetinin ilk adımına karşılık gelir. Liberalizmde kölenin güçsüzlük hissinden kaynaklanan eşitlik talebi, güç bakımından ayrıcalıklı hiç kimsenin olmaması yani devlet karşısında herkesin eşit olmasıyla sınırlıdır. Bu anlamda liberalizm, bütün gücün gayri şahsi olana aktarılarak, efendi ile köle arasındaki yöneten yönetilen ilişkisinin ortadan kaldırılmasını bireyin gücünün elinden alınmasını, bireyin özgürlüğü için yeterli bir güvence olarak görür.

¹⁰⁷ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.26-29*

¹⁰⁸ PEARSON, Keith Ansell: *a.g.e., s.63*

Liberalizm, Hıristiyanlığın özne ya da ruh kavrayışını savunmuş olduğu birey anlayışı ile muhafaza eder, tıpkı özne ve ruh gibi liberal birey de, gücünden, eylemlerinden ve ilişkiselliğinden soyutlanmış bir kendilik olarak kabul edilir. Ünlü filozof için liberalizm, ancak güçten arındırılmış bir alandaki bireyin hareketini özgürlük olarak tanımladığı ve özsel değer eşitliğini savunaneşitlikçilik anlayışının toplumsal pratiği nedeniyle, tüm yaşamı ortalama insan düzeyinde belirler. Bu bağlamda liberalizm demokratik hareketin ilk adımını oluşturmaktadır ve efendi köle niteliksel ayrımını, devlet karşısında herkesin eşitliği kavrayışı ile nihilizmi davet etmektedir.¹⁰⁹

Hıristiyan ahlakı ile liberalizm arasındaki süreklilik ilişkisi, söz konusu birey anlayışı üzerinde temellenen politik ideallerde de kendini gösterir. Hıristiyanlığın, ruhun maddi ve dünyasal olandan arınmak suretiyle kurtuluşa erişebileceği inancı, liberal özgürlük kavramlaştırmasında; ruhların Tanrı karşısındaki eşitliği inancı, liberal eşitlik kavramlaştırmasında; mutlak adaletin tecelli edeceği kurtuluş günü inancı ise, liberal adil toplum kavramlaştırmasında varlığını sürdürmeye devam eder.

Nietzsche'ye göre, temel almış olduğu birey ve onun üzerinde yükselen politik idealleriyle liberalizm de, tıpkı Hıristiyan ahlakı gibi, güç isteminin zayıflığını karakterize eden bir varlık tarzına hizmet ettiği için, nihilistik bir dünya görüşüdür. Söz konusu varlık tarzı, liberalizmde birey dolayısıyla güvence altına alınır. İdealize edilen birey, güçlü olana (efendiye veya soyluya) yönelik hıncın sonucu olarak, gücün ve güçten kaynaklanan niteliksel ayrımların yadsınmasından sonra geriye kalan şeydir. Nietzsche için bu geriye kalan şey, sürü insanı ya da ortalama insandır. Liberalizm, bireyin güçten arındırılmış bir alandaki hareketi olarak tanımladığı özgürlük, herkesin insan olmak bakımından aynı özsel değere sahip olmasını ifade eden eşitlik ve özsel değer eşitliğinin yasalarda ifadesini bulmasına

¹⁰⁹ GÖKALP, *Yonca: Modern Dünyanın Sorunu: Değerlerin Değersizleşmesi, Siyasal Felsefede Nihilizm Ve Nietzsche, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesis Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.132*

işaret eden adalet anlayışıyla, yaşamı, söz konusu ortalama insan düzeyinde standardize eder.¹¹⁰

Liberalizm demokratik hareketin hakimiyetinin ilk adımına karşılık gelir. Liberalizmde kölenin güçsüzlük hissinden kaynaklanan eşitlik talebi, güç bakımından ayrıcalıklı hiç kimsenin olmaması, yani devlet karşısında herkesin eşit olmasıyla sınırlıdır. Bu anlamda liberalizm, bütün gücün gayri şahsi olana aktarılarak, efendi ile köle arasındaki yöneten-yönetilen ilişkisinin ortadan kaldırılmasını, yani somut bireyin gücünün elinden alınmasını, tasavvur etmiş olduğu soyut bireyin özgürlüğü için yeterli bir güvence olarak görür.

Demokratik hareketin daha ilerlemiş safhasına tekabül eden sosyalizm iste bu güvencenin yetersizliğine bir tepki olarak ortaya çıkar. Üzerinde temellendiği motivasyon bakımından düşünüldüğünde sosyalizm, Nietzsche için hiçbir şekilde radikal bir yenilik getirmez. O benzerinden, yani liberalizmden daha fazlasını verme iddiasındadır.

Tıpkı liberalizm gibi, o da sürü ahlakının politik bir formudur. O da liberalizm gibi kölenin, yani bireyin kendini koruma motivasyonundan beslenir. Kendisini toplumun aşırı atomizasyonuna yönelik bir tepki olarak sunmasına ve toplumu öne çıkarmasına rağmen, sosyalizm toplumu, birçok tek kişinin mümkün kılınması için bir araç olarak kullanır. Nietzsche'ye göre, sosyalizmin diğerkam ahlak vaazı, 19'uncu yüzyılın en bayağı, alışılmış sahteliklerinden birisidir ve gerçekte sosyalizm de bireysel bencilliğin hizmetindedir.¹¹¹

Pearson'a göre; Nietzsche kendisini, yumuşak bir çağda kimi katı hakikatleri dile getirmeye yazgılı bir düşünür olarak görüyordu. Hıristiyanlığa yönelik saldırısında ve liberalizm eleştirisinde, katı bir Platonik özgürlük anlayışını yeniden yaşama döndürmeye çalıştığı söylenebilir. Örneğin, Putların Alacakaranlığı adlı eserinde,

¹¹⁰ NIETZSCHE, Friedrich: *Putların Alacakaranlığı*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.87

¹¹¹ KÜÇÜKALP, Derda: *Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma*, Aktüel Yayınları, 2005, s.175-176

her güçlü çağın, tiplerin çoğulluğunu, kişinin kendisi olma, ön plana çıkma istemini mümkün kılan, insanla insan arasındaki, sınıfla sınıf arasındaki bir uçurumla tanımlandığını öne sürer. Bizimki ise, eşitlik ve tüm örgütleyici güçlerin... ayırma, uçurumlar yaratma gücü'nün azalmasıyla nitelenen güçsüz bir çağdır. Nietzsche, demokrasinin daima örgütleme gücünün zayıflama biçimi olduğunu iddia eder; dolayısıyla ara döneminin yapıtlarında demokrasiye ilişkin eski olumlu değerlendirmesini tersine çevirir.

Pearson'ın bahsettiği üzere; Nietzsche, günümüzde modern insanın çok hızlı yaşadığını ve sorumsuz bir özgürlük anlayışına sahip olduklarını öne sürer, Otorite sözcüğü her nerede bu kadar çok telaffuz edilirse, kişi kendisinin yeni bir kölelik tehlikesinin ağında bulunduğu inanır. Nietzsche özgürlüğü, katı bir öz-disiplin kapsamında kişisel sorumluluk istemi olarak tanımlanması, kişinin bizi birbirimizden ayıran mesafeyi koruması gerektiği şeklindedir. Liberalizmin yavaş yavaş aşındırdığı da işte bu özgürlük anlayışdır: Liberalizm: daha doğru bir ifadeyle, sürü hayvanına indirgenme. Liberal kurumlar, güç istemini zayıflatır ve vadi ile dağın aynı seviyeye getirilmesiyle gerçekleşen sığlaşmanın bir ahlak ilkesi olarak yüceltilmesini temsil ederler.¹¹²

Pearson'ın bahsettiği üzere; Nietzsche'nin olgunluk dönemindeki politik görüşü, liberal demokratik politikanın aristokratik bir eleştirisini temsil eder. Nietzsche'nin liberal demokrasiden anladığı, diğer şeylerin yanı sıra, sığlaştırıcı bir eşitliği, bir acıma ve sevecenlik kültürünü, mahremiyetin vurgulanmasını ve bir çatışma arenası olarak politikanın değerinin azaltılmasını içerecek biçimde Hıristiyan değerlerin sekülerleştirilmesine dayanan bir toplumdur. Liberal demokrasi, demokratik pratikler ve kolektif özerklik ideali yerine mahremiyet ve bireyliğe ilişkin liberal değerlere ağırlık veren bir toplumsal formasyon olarak kabul edilebilir. Liberal demokrasi, bir anlamda politika dışı bırakılmış bir toplum yaratır, çünkü kendisini, doğal hakların taşıyıcısı olarak kabul edilen soyut bireyler arasındaki biçimsel hukuki ilişkiler temelinde kurmaktadır. Nietzsche'ye göre, liberal eşitlikçiliğin doğuşu, ihlal edici haklar eşitliğine dönüştürülen haklar eşitliği ve az bulunan,

¹¹² PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.190-191*

alışılmadık, imtiyazlı, daha yüksek insan, daha yüksek ruh, daha yüksek görev, daha yüksek sorumluluk ve yaratıcı güç bolluğu olan her şeye karşı ortak bir savaşı temsil eden liberalizmle birlikte aristokratik erdemleri yok etme tehdidini doğurur. Kuşkusuz, Hitler ve Naziler de, Alman üstünlüğünün kahramanca acı çekme ve kendini feda etme aracılığıyla gerçekleştirilmesini desteklemek amacıyla benzer bir liberalizm eleştirisinde bulunmuşlardı. Ama ne var ki, Nietzsche'nin tasarladığı üstünlük, hınçtan kaynaklanan bir milliyetçiliğin ve militarizmin değil, kültürün üstünlüğüdür. Bu nokta her şeye rağmen, Nazizm gibi tepkisel bir kültürün nasıl olup da, Nietzsche'nin desteklemeye çalıştığı aktif kültürle aynı dili ve toparlayıcı çığılıkları kullanabilmiş olduğu yönünde bir soruya verilebilecek yanıt olarak görülebilir.¹¹³

6.3 Sosyalizm

Demokratik hareketin daha ilerlemiş aşamasında varlık bulan bir diğer politik ideoloji sosyalizmdir. Sosyalizm Nietzsche için, herhangi bir yenilik getirmemiş olup, liberalizmin sunduklarını bir adım öteye taşımıştır. Sosyalizmin Liberalizmden farklılığı; bireylerin özgürlüğü konusunda daha ileri bir eşitlik anlayışı sunmasıdır. Liberalizmle aristokratik ayrıcalıklar ortadan kaldırılarak yasalar önünde eşitlik ve özgürlük yönünde önemli bir adımı atılmıştır ancak efendinin köle üzerindeki hakimiyeti mülkiyetler yoluyla sürmektedir. Gerçek özgürlük için ekonomik farklılıkların da önüne geçilmesi gerekmektedir.

Nietzsche'ye göre toplumun gelişmesindeki itici güç, köle ve efendi ahlakıdır. Efendi yeni değerler yaratarak sürüyü idame eder. Sürünün yükselmesi ve özgürleşmesi yaratıcı efendi ruhlar için bir tehdittir. Bu bağlamda Nietzsche, Sosyalizmi sertçe eleştirerek bir köle başkaldırışı olarak gördüğünü dile getirmiştir. Onun için, “*Sosyalizmin ahlak vaazı, bireysel bencilliğin hizmetinde olan, Ondokuzuncu yüzyılın en bayağı, alışılmış sahteliklerinden birisidir.*”¹¹⁴

¹¹³ PEARSON, Keith Ansell: *a.g.e., s.190*

¹¹⁴ NIETZSCHE, Frederick: *Güç İstenci, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık 2002, s.382*

Nietzsche, Güç İstenci adlı eserinde Sosyalizmi; "... *sona erdiği düşünülen en cüz'ilerin ve budalaların, yani yüzeysel insanların baskısı, kıskançların ve dörtte üç sahte oyuncuların gerçekte "modern idelerin" mantıksal sonucudur ve onların gizli Anarşizminin doğurduğu bir durumdur.*¹¹⁵ Şeklinde eleştirmiştir. O'na göre, *sosyalizm, sürü hayvanının kendisini efendi haline getirdiği bir araçtır.*¹¹⁶ Sosyalizm sürü ahlakının politik çıkarımıdır ve son insanın kendini koruma güdüsünden temellenir.

Sosyalizm, liberalizmin bir takım kurumlarla başlatmış olduğu düzleştirici eşitlik idealini, tüm toplumsal katmanlara genişletir ve Hıristiyan ahlakının en ileri politik yandaşı olur. Kişi zayıftır ve kötü durumdadır, bu durumunun mutlaka bir sorumlusu olacaktır. Bir Hıristiyanın bu sorumludan kaçacağı zaman, mahşer günüdür. Bu günün gelmesi ümidiyle teselli bulur. Aynı şekilde sosyalistler de kendi kötü durumlarının sorumlularını cezalandırmak, eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ümidiyle komünist devrim hayaliyle teselli bulur.¹¹⁷

Nietzsche; "Sosyalizmin, bitmeye yüz tutmuş despotizmin mirasını devralmak istediğini, en derin anlamda gerici olduğunu, çünkü her zaman despotizmin sahip olduğu ölçüde bir devlet gücünü olumlayarak ve bireyi yok etmeye çalışarak, despotizmden daha da ileri gittiğini..."¹¹⁸ düşünmektedir. Nietzsche'ye göre, sosyalizmin savunduğu eşitlik özgürlük değil, despotizm getirecektir.

Böylelikle, Nietzsche'nin sosyalizme itirazının iki yönlü olduğunu düşünmek mümkündür. "Öncelikle, sosyalizmi tehlikeli bir politik şiddet öğretisi olarak görür; özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasında direten sosyalist tutkunun da, kişinin özgürlüğüne yönelik ciddi ve gereksiz bir saldırı yansıttığına inanır. İkinci suçlama, sosyalizmin despotizmden daha gerici bir ideoloji olduğudur. Nietzsche,

¹¹⁵ NIETZSCHE, Frederick: a.g.e., s.82

¹¹⁶ NIETZSCHE, Frederick: a.g.e., s.368

¹¹⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *Putların Alacakaranlığı*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.80

¹¹⁸ NIETZSCHE, Friedrich: *İnsanca Pek İnsanca*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.277

sosyalizmin asıl tehlikesinin uç boyuttaki terörizminde yattığını öne sürer. Dinin çöktüğü ve artık devlet için hiçbir etik veya ilahi temel kalmadığı göz önünde bulundurulacak olursa, tüm mevcut devletlerin ortadan kaldırılmasını aklına koymuş, dinsiz ve din karşıtı bir itikat olarak kabul edilen sosyalizm, ancak terörizmin uygulanmasıyla var olabilir. Nietzsche, bir korku ortamı yaratıyor olmalarından ötürü ve yarım yamalak eğitilmiş kitlelerin akıllarını çelmek ve oynamakta oldukları kötülük oyununu örtbas etmek için onlarda iyi bir vicdan yaratmak amacıyla, dünya ‘adaleti’ni bu kitlelerin kafalarına kazık gibi çakmalarından” ötürü sosyalistlere saldırır. Nietzsche, sosyalizmin nitel açıdan yeni bir toplum biçiminin temsilcisi olmadığı, ama daha çok, özgürlük ve mutluluğu her bireye sunma arayışında olan liberal toplumun atomcul bireyciliğine bir tepki olarak görülmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda Sosyalizm bir bütün olarak yönetimin amaçlarına dair hiçbir nosyona sahip değildir ve yönetim biçimlerini gerekçelendirmek için yararlanabileceği tek ahlak biçimi de faydacıdır. Nietzsche'nin sosyalizm eleştirisinde, şiddet ve devrimin, sözgelimi radikal toplumsal değişimin gerçekleştirilmesi gibi politik amaçlarla kullanılmasına bir karşı çıkışa rastlarız. Nietzsche devrimlerden korkar çünkü sonucun, yeni bir toplumsal ahenk dünyası olmayacağına, özgürlük değil bir hınç politikası kuracak yıkıcı enerjilerin salıverilmesi olacağına inanır. Bu yüzden, Nietzsche, terörizmi politik bir silah olarak kabul etmesi ve bir ahlaki fanatizm geliştirmesinden ötürü sosyalizme karşı çıkar. Nietzsche kaçınılmaz sonucun, yeterince çelişkili biçimde, halkın sosyalizme duyduğu ihtiyacın sona ermesi olacağını öne sürer: Sosyalizm, mülkiyet hakkının kazanılmasının ortadan kaldırılmasını gerektiren bir öğretiy olduğundan, insanlar sosyalizmden mümkün olabildiğince yabancılaşır: Vergilendirme gücünü, büyük parlamenter çoğunlukları aracılığıyla ele geçirdiklerinde de kapitalistlere, tüccarlara ve menkul kıymetler borsasının prenslerine ilerici bir vergi sistemi ile saldıracak ve aslında sosyalizmi tıpkı atlatılan bir hastalık gibi yavaş yavaş belleğinden silecek bir konuma ulaşan bir orta sınıf yaratacaktır böylece.¹¹⁹

¹¹⁹ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.123-125*

6. SONUÇ

Nietzsche, çağının tüm değerlerine karşı giriştiği toptan karşı çıkmıştır. Çağının Avrupa kültürü ile hesaplaşarak tüm değerleri derinlemesine irdeleyerek ve onlara karşı çıkararak kendi felsefesini ortaya koymuştur.

Nietzsche'ye göre 19'uncu yüzyıl Avrupası'nda Hıristiyanlıktaki Tanrı'ya ve dine olan aşırı inanç, modernizmde yerini akla ve bilime bırakmıştır. Akla ve bilime tıpkı diğer hakikat iddiaları gibi belirli bir perspektifin ürünü olan olgular olarak bakar. Bu iki anlayışın da temelinde sürü ahlakı yatmaktadır. Nietzsche buna karşı çıkmaktadır. Nietzsche, yaşamın temelini güç istencinde görür. Köle ahlakını yerer, gücü isteyen üst insana inanır. Nietzsche'ye göre sürü ahlakının kökeni, güçlü insana karşı duyulan kin ve onun değerlerini kötü addederek olumsuzlaştırmaktır. Güçlü insanın yaptığı kötü olarak tanımlanır, soylu insanın olumsuzladığı değerler ise iyidir. Bu nedenle tüm değerlerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Ona göre üstinsan realitenin gerçeğini, hayatın sonsuz olduğunu kavrayan, kabul eden ve bunu bilerek hayata sarılan insandır. O, aklın iktidarına isyan eder. O'nun iktidar algısı, güçlerin çekişmesi içinde kaos hissedilen bireyin aklın sınırlarına çarptığı yerde başlar.

Nietzsche'nin politik felsefesi, onun etiğinin dışsal koşulu olan siyasal toplumu gerçekleştirmek üzere inşa edilmiştir. Bu bağlamda düşünür iki temel politik öneri sunar; İlki, üst insanın gelişimine olanak sağlayacak ve yasa koyucu filozofları var kılacak olan aristokratik toplum modeli, ikincisi ise, ontolojik ilkesi olan güç istemi doktrininden temellenen, agonistik demokrasi ve kültür kavramsallaştırmasıdır. Nietzsche'ye göre, güç ilişkileri her türlü insani etkinliğin özünü oluşturur ve modern düşüncenin özgürlük-güç dikotomisi şeklinde olumsuz bir değer atfedip dışladığı güç, bireyin kendini gerçekleştirmesi ve yarışmacı toplumun üretkenliği açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Söz konusu noktada, Nietzscheci güç felsefesi ve jeneolojisi, politikayı ve politik normları güç ilişkileri olarak gören postmodern düşünür ve teorisyenleri isabetle öncelemektedir.

Nietzsche'nin üstinsanı bir taraftan Aydınlanmanın efendisi rasyonalizm ve bilimin vaatlerinden, diğer taraftan geleneksel kurumlar ve üretim ilişkilerinden sıyrılan kendi duruşunun farkında yeni bir özne tasarımıdır. Nietzsche'nin amacı kültür

eleştirisi yapmak suretiyle siyasi veya felsefi çözümler üretmek değildir. Nietzsche kendi değerlerini yeniden oluşturma çabasındaki bireyler -ki bunlar üstinsanlardır- için aforizmalar yazar. ‘Nietzsche, Tanrının yokluğunda yaşayabilecek yeni bir kültür bina edilebilmesi için tüm değerlerin yeni baştan değerlendirilmesinin bir yolunu aramıştır.’¹²⁰

Nietzsche, aynı zamanda, “efendi” olmanın ve hükmetmenin öz disiplin ve kişinin kendine hakim olmasını gerektiren zor bir görev olduğunu vurgular. Bu nedenle, yüksek bir kültür, her toplumsal gruba, üstlendiği toplumsal role uygun ayrıcalıklar ve görevlerin verildiği bir piramit gibi kavranmalıdır. Nietzsche'nin politika teorisi, klasik bir hamleyle, politik olana ilişkin teoriyi bir doğa teorisi üzerinde temellendirir: Kastlar düzeni, yani *mertebeler düzeni*, yalnızca yaşamın kendi yüce yasasını formüleştirir; iki tipin birbirinden ayrılması, toplumun korunması, çok daha yüksek tiplerin mümkün kılınması için eşitsizlik zorunludur. Her varlığın ayrıcalığı, kendi varlığının doğasına belirlenir.

Pearson'ın dediği gibi; Hiçbir doğrultusu olmayan ve insanın ancak ve ancak görkemli bir yapının yapıtaşı olarak görülmesi ölçüsünde değer kazanabileceğini kabul etmeyi reddeden bu çağda, Nietzsche'ye göre, yeni bir gelecek inşa etme kapasitesi, geçmişin gelenekler şeklinde beliren güçlü yanlarıyla aramızdaki temel bir sürekliliği görebilme becerisine bağlıdır. Ama modernlikte eksik olan da budur: Tüm Batı, geleceğin yaratılmasını sağlayan bu içgüdüleri yitirmiştir. Örgütlenme dehası eksiktir ve bunun sonucu olarak bir çökme ve yozlaşma dönemini deneyimlenmektedir.

Nietzsche insanı yüceltecek tek düzen olarak aristokrasiyi gösterir. Nietzsche aristokrasiyi talep ederken bir devrim yahut siyasi bir hareket önermez. O sadece dekadancılığın bir göstergesi olarak yükselen sürü değerlerinin karşısında soylu değerleri korumaya çalışır. Nietzsche doğa dediği şeyin insanlar (daha çok sürü insanları) tarafından yeniden kurgulanmaya çalışılmasına dayanamaz. Kendi zayıflıklarını ve korkularını bir sistem yoluyla meşrulaştırmak isteyen kitlelere karşı Nietzsche, onların korkularının temeli olan “sömürü”nün yanındadır.

¹²⁰ STAUTH, G. - B. S. TURNER, *Nietzsche'nin Dansı*, s.69

Nietzsche'nin politik meşruluk sorununa ilişkin modern takıntıları paylaşmadığı öne sürülmektedir. Nietzsche'ye göre, değerlerin yeniden değerlendirilmesi ve ahlakın kendini alt etmesi görevinin zorunlu bir sonucudur bu. Aristokratik otorite ve egemenliğin meşrulaştırılabilmesi için trajik bir yaşam görüşünün geliştirilmesi, toplumsal adalet nosyonlarına yaslanamaz. Ama burada, Nietzsche'nin politik düşüncesiyle ilgili temel bir sorunla karşı karşıya kalırız: Tanrı öldüyse, politik egemenlik bundan böyle ilahi bir yaptırıma dayandırılmıyorsa ve Nietzsche (hakların, eşitliğin, özgürlüğün, adaletin vb.) modern meşruluk sorununu feda etmek zorundaysa, bu durumda Nietzsche üstün politikasını hangi araçlarla meşrulaştırabilir?

Aristokratik olmayan bir çağda ve böylesi bir toplumsal dünyada yaşayan insanlara aristokratik bir politikanın nasıl uygulanabileceği ve onların, kendilerini değiştirmeye ve üstinsan olmaya nasıl ikna edilebileceği sorunu da önemli bir konudur.¹²¹

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; Nietzsche, hayatın çok değerli olduğunu, hiçbir gücün buna yön vermeye kalkmaması gerektiğini yüksek ve isyankar bir haykırıyla söylemektedir. Değersiz bir hayatı öngörmemekte, kendi değerlerini kendi yaratabilen üstinsanı hedeflemektedir. Sürü ahlakına karşı olduğu, sürünün değerlerinin yeniden değerlendirilebilmesi için, dikte edilmiş yargılardan ve kavramlardan ayrılarak yani bunların dışına çıkarak özgür olmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Özgürlüğe ulaşabilmek için ise sürü ahlakının boyunduruğundan kurtulmak ve mevcut değerleri yıkmak gerektiğini söylemektedir.

¹²¹ PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998, s.123-125*

7. KAYNAKÇA

AKARSU, Bedia: *Çağdaş Felsefe, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1994*

BAYKAN, Fehmi: *Nietzsche'nin Felsefesi, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000*

BECERMEN, Metin: *Nietzsche'de "Güç İstemi ve Hakikat İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 19, Bursa 2010*

BLACKHAM, H.J.: *Altı Varoluşçu Düşünür, Çev. Ekin Uşşaklı, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2005*

CEVİZCİ, Ahmet: *Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999*

COŞAR, Metin: *Nietzsche Anlamada Yeni Bir Yol, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık, Ankara 2002*

DANTO, Arthur: *Nietzsche Hayatı, Eserleri ve Felsefesi, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul*

DEDE, Münir: *"F.W.Nietzsche ve H. Bergson'un Ahlak Anlayışları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1996*

DELEUZE, Giles: *Nietzsche ve Felsefe, Çev. Ferhat Taylan, Norgunk Yayıncılık*

DOK, Birol: *Nietzsche'nin Nihilizmi, Seba Yayınları, Ankara 2003*

Fikir Mimarları -7 Nietzsche, Önsöz: Ahmet İnam, Say Yayınları, İstanbul, 2006

GÖKALP, Yonca: *Modern Dünyanın Sorunu: Değerlerin Değersizleşmesi, Siyasal Felsefede Nihilizm Ve Nietzsche, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesis Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009*

HAMMERTON, J. A., Mee, A.: *Geçmişten Günümüze Çığır Açan Felsefeciler, Çev. Arıcan & Anaca Uysal, Nokta Kitap, İstanbul 2008*

HEIDEGGER, Martin: *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı, Çev. Levent Özşar, Asa Yayıncılık, Bursa 2001*

KEMALOĞLU, Buse – TÜRKYILMAZ, Çetin, *Friedrich Wilhelm Nietzsche, Tunçel, Ahu – Gülenç, Kurtul(Ed.) , Siyaset Felsefesi Tarihi, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013*

KUÇURADİ, İoanna: *Nietzsche ve İnsan, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 1999*

KÜÇÜKALP, Derda: *Politik Nihilizm Nietzscheci Bir Tartışma, Aktüel Yayınları, İstanbul 2005*

NIETZSCHE, Friedrich: *İşte Böyle Dedi Zerdüşt, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004*

- NIETZSCHE, *Frederich: Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002
- NIETZSCHE, *Frederich: Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu*, Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu, Say Yayınları 2011
- NIETZSCHE, *Friedrich: İşte Böyle Dedi Zerdüşt*, Çev. Ahmet Cemal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004
- NIETZSCHE, *Friedrich: Wagner Olayı, Nietzsche Wagner'e Karşı*, Çev. Mehmet Osman Toklu, Say Yayınları
- NIETZSCHE, *Friedrich: Şen Bilim*, Çev. Levent Özşar, Asa Yayıncılık, Bursa 2003
- NIETZSCHE, *Friedrich: Deccal*, Çev. Oruç Aruoba, İthaki Yayınları, İstanbul 2003
- NIETZSCHE, *Friedrich: Tragedyanın Doğuşu* Çev. İsmet Zeki Eyüboğlu, Say Yayınları, İstanbul 1999
- NIETZSCHE, *Friedrich: Putların Alacakaranlığı*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010
- NIETZSCHE, *Friedrich: İyinin ve Kötünün Ötesinde*, Say Yayınları, İstanbul 2005
- NIETZSCHE, *Friedrich: Ahlakın Soy Kütüğü Üstüne*, Say Yayınları, İstanbul 2004
- NIETZSCHE, *Friedrich: İnsanca Pek İnsanca*, Çev. Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009
- NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce Homo* (http://www.altinicizdiklerim.com/resimler/KisiNasilKendisiOlur_Nietzsche.pdf)
- NUTKU, Uluğ: *Nietzsche'de Nihilizm Problemi*, Felsefe Arriva, Sayı: 16, İstanbul 1968
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi: *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik Alfa Kitabevi*
- PEARSON, Keith Ansell: *Kusursuz Nihilist*, Ayrıntı Yayınları, Çev. Cem Soydemir, İstanbul 1998
- POLE, Ross: *Ahlak ve Modernlik*, Çev. M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993
- RAYNAUD, Philippe – RIALS, Stephane: *Siyaset Felsefesi Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011
- SAVATER, Fernando: *Nietzsche'nin İdeası*, Çev. Saliha Nilüfer, İletişim Yayınları, İstanbul 2008
- SIMONE, Goyard-Fabre: *Nietzsche, Modern Devletin eleştirisi*, Cogito 25
- STAUTH, G. - B. S. TURNER: *Nietzsche'nin Dansı*, s.69

STRATHERN, Paul: 90 Dakikada Nietzsche, (pdf olarak ulaşıldı)

VATTIMO, Gianni: Nietzsche İle Diyalog, ev. Durdu Kudakçı, Dost Yayınları, İstanbul 2005

YAVUZ, Hilmi: Nietzsche ve Bengi Dönüş, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 25, İstanbul 2001

YOUNG, Julian: Nietzsche Bir Filozofun ve Felsefesinin Biyografisi, ev. Bülent O. Dogan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015